

Jämsän esiopetuksen opetussuunnitelma 2026

Nimi	Jämsän esiopetuksen opetussuunnitelma 2026
Tiivistelmä	Jämsän esiopetuksen opetussuunnitelma ohjaa kaupungin kaikkien esiopetusyksiköiden suomenkielistä esiopetusta. Opetussuunnitelman rakenne ja asioiden käsittelyjärjestys pohjautuu pääpiirteittäin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Jämsän paikallisesti päätetyt käytänteet on eritelty perustetekstistä Jämsän logolla.
Kunta	Jämsä
Hyväksymispäivämäärä	16.6.2026
Julkaistu	21.8.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	5
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	6
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	6
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	9
2.3. Arvoperusta.	10
2.4. Oppimiskäsitys.	12
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	12
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	16
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	16
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	17
2.5.4. Monilukutaito (004).	17
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	17
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	18
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	18
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	19
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	19
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	26
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	27
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	31
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	32
4.1. Monipuoliset työtavat.	32
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	33
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	36
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	38
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	39
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	40
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	41
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	42
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	43
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	46
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	47
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	47

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	47
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	49
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	50
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	58
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	60
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	61
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	63
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	64
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	64
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	65
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	66
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	66
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	67
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	68
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	68
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	69
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	70
6. Opiskeluhoolto.	72
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	72
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	77
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	77

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettämiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

JÄMSÄ

Jämsässä kaupunki järjestää esiopetuksen ja esiopetus on hallinnollisesti osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta järjestetään sekä varhaiskasvatusyksiköissä, että koulujen yhteydessä toimivissa päiväkotiryhmissä.

Paikallinen esiopetussuunnitelma ohjaa kaupungin kaikkien esiopetusyksiköiden suomenkielistä esiopetusta. Opetussuunnitelman rakenne ja asioiden käsittelyjärjestys pohjautuu pääpiirteittäin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Jämsän paikallisesti päätetyt käytännöt on eritelty perustetekstistä Jämsän logolla. Jämsän paikallinen esiopetussuunnitelma julkaistaan sähköisesti e-perusteissa.

Yksikkökohtainen esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma täydentää paikallista esiopetussuunnitelmaa. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan yksikön ajankohtaiset pedagogiset painotukset, esiopetuksen toiminta-aika, esiopetuksen ryhmäjäjestelyt, ryhmäkohtaisen tuen järjestämisen periaatteet, yhteistyötavat sekä suunnitelman arviointi. Lukuvuosisuunnitelmaan on mahdollista tarkentaa toimintakulttuurin ja kehittämisen tavoitteita ja niiden toteuttamista yhdessä henkilöstön kanssa. Lukuvuosisuunnitelman tavoitteiden toteuttaminen tarkentuu edelleen ryhmäkohtaisessa pedagogisessa tiimikirjassa, jossa huomioidaan myös lasten omat esiopetussuunnitelmat (LEOPS). Huoltajat osallistuvat lapsen esiopetussuunnitelman laatimiseen. Huoltajia tiedotetaan lukuvuosisuunnitelmasta ennen lukuvuoden alkamista ja jokaisen yksikön suunnitelma on nähtävissä kaupungin verkkosivuilla.

Lain mukaiset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmat liitetään paikalliseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan toimintakulttuurin tavoitteita kuvaavaan lukuun 3. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyötä toteutetaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Suunnitelmaa tarkennetaan yksikkökohtaisessa lukuvuosisuunnitelmassa sekä ryhmäkohtaisesti pedagogisissa tiimikirjoissa.

Jämsän paikallinen esiopetussuunnitelma 2014 on päivitetty kesäkuussa 2022, 2025 ja 2026. Jämsän paikallisen esiopetussuunnitelman laadintaa ovat ohjanneet Jämsän kaupunkistrategia, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, turvallisuussuunnitelma, sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteiset kehittämistavoitteet ja -suunnitelmat on huomioitu opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen ja toimintakulttuurin tavoitteissa.

Paikallisen esiopetussuunnitelman 2025 päivityksen suunnittelusta ja kirjaamisesta on vastannut päivitystyöryhmä, johon kuului varhaiskasvatuksen aluepäällikkö, varhaiskasvatuksen pedagoginen asiantuntija, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kaksi esiopetuksen opettajaa sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen hanketyöntekijä. Työryhmä on toteuttanut opetussuunnitelman päivitystyön suunnittelua ja toteutusta opetussuunnitelman perusteiden muutosten pohjalta ja muita päivitystarpeita arvioiden. Työryhmä on tehnyt yhteistyötä varhaiskasvatusjohtajan, perusopetuksen edustajien kanssa sekä opiskeluhuollon ohjausryhmän kanssa. Muutoksia tuen järjestämiseen liittyvään yhteistyöhön on alustettu hyvinvointialueen toimijoiden kanssa varhaiskasvatuksen, opiskeluhuollon ja hyvinvointialueen yhteistyöiltapäivässä.

Paikallisen esiopetussuunnitelman 2026 päivityksestä ovat vastanneet varhaiskasvatuksen pedagogiset asiantuntijat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat, sillä päivitykset ovat olleet lähinnä teknisen luonteisia perustuen valtakunnallisen esiopetussuunnitelman päivitykseen. Muutoksia on käsitelty myös varhaiskasvatuksen johtoryhmässä.

Henkilöstön edustus on ollut kirjaamassa esiopetussuunnitelmaa ja kirjaamisessa on hyödynnetty henkilöstön näkökulmia. Vuosina 2023-2024 varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle järjestetyissä pedagogissa kahviloissa koottiin ajatuksia laadukkaasta peruspedagogiikasta ja sen toteuttamisperiaatteista ikäryhmittäin. Näiden ajatusten pohjalta työstettiin materiaali, jota hyödynnetty esiopetussuunnitelman oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden jäsentelyssä.

Huoltajien näkökulmia esiopetuksen käytänteisiin on selvitetty huoltajakyselyissä. Keväällä 2025 huoltajakyselyssä pyydettiin näkökulmia siirtymiin varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen sekä ajankohtaiseen kehittämistyöhön kielellisten valmiuksien ja kielellisen vuorovaikutuksen tukemisesta. Vastauksia hyödynnetään yhteistyön kehittämisessä perusopetuksen kanssa sekä esiopetuksen opetussuunnitelman kirjauksissa. Vuonna 2024 selvitettiin huoltajien näkemyksiä, miten lapsen esiopetussuunnitelman tavoitteet sekä lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki on toteutunut esiopetuksessa. Vastauksien painopisteet on huomioitu esiopetussuunnitelman laatimisessa.

Lasten näkökulmia esiopetuksesta on selvitetty Mitä pidät päiväkodista? -pelillä ja lasten kokouksissa. Lapsia pyydettiin keväällä 2025 kertomaan näkökulmiaan siitä, mistä he ovat pitäneet esiopetuksen toiminnassa ja mitä he ovat oppineet. **Lasten vastauksia on hyödynnetty** laaja-alaisen osaamisen, oppimisympäristöjen ja oppimiskokonaisuuksien sekä toimintakulttuurin tavoitteiden suunnittelussa ja kirjauksissa. Yksiköiden lukuvuosisuunnitelmiin pyydetään lasten ajatuksia ja toiveita tulevasta esiopetusvuodesta.

1.8.2025 voimaantulevien lakimuutosten ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivityksen myötä paikallista suunnitelmaa on arvioitu ja päivitetty seuraavanlaisesti

- Luvuissa 1 - 4 on jäsennelly kirjauksia yhdenmukaisemmiksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman kirjauksien kanssa ja tehty tarkennuksia esiopetussuunnitelmien muutoksien mukaan, etenkin toimintakulttuuriin ja laaja-alaiseen osaamiseen.
- Luvussa 5 on päivitetty oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen paikalliset käytänteet lakimuutoksen mukaiseksi.

Jämsän paikallisesta esiopetussuunnitelmasta ja tuen järjestelyistä **tiedotetaan** huoltajille keväällä ennen esiopetuksen alkamista järjestettävässä koko kaupungin yhteisessä vanhempainillassa sekä syksyllä esiopetusryhmän omassa vanhempainillassa. Yhteistyökumppaneille muutoksia avataan varhaiskasvatuksen ja hyvinvointialueen yhteistyötapaamisessa. Esiopetussuunnitelma julkaistaan e-perusteissa ja siihen ohjataan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen verkkosivujen kautta.

Opetussuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan vuosittain varhaiskasvatuksen johtoryhmässä, yhteisöllisissä opiskeluhuoltoryhmissä ja esiopetusta antavissa yksiköissä. Esiopetussuunnitelman toteutumista tarkastellaan lukuvuosisuunnitelman avulla, erilaisilla arviointityökaluilla, kuten VALSSI (varhaiskasvatuksen laadunarvioinnin työkalu) ja tiimin omissa arvioinneissa. Opetussuunnitelman arviointia ja kehittämistä tukevaa tietoa **lasten näkökulmista pyritään saamaan** säännöllisesti lasten kokouksissa ja Mitä pidät päiväkodista? -pelin avulla. Huoltajien näkökulmia esiopetussuunnitelmaan ja sen mukaiseen toimintaan kuullaan asiakaskyselyissä, vanhempainilloissa ja lapsen esiopetussuunnitelma (LEOPS) -keskustelussa. Opetussuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa johtoryhmän ja henkilöstön arvioinnin ja lakimuutosten yhteydessä.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään*
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua*
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään*
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan*
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon*
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille*
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään*
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.*

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²³, tasa-arvolaki²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

21 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuuslaki

24 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintolaki (434/2003)

31 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

33 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatustalake 12 §

36 Perusopetuslaki 27 §

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

44 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoolto ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

JÄMSÄ

Jämsän kaupunki järjestää esiopetusta ja täydentävää varhaiskasvatusta kunnan alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Esiopetuksesta vastaa Jämsässä sivistystoimi. Sivistystoimenjohtaja vahvistaa vuosittain esiopetuksen toiminta-ajat, jotka löytyvät Jämsän kaupungin verkkosivuilta. Lapselle järjestetään lukuvuodessa vähintään 700 h esiopetusta. Esiopetus on maksutonta 4 tuntia päivässä ja siihen sisältyy ohjattu ruokailu. Esiopetuksen toiminta-aika vaihtelee toimipaikkakohtaisesti. Esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen samassa yksikössä, jossa esiopetusta tarjotaan.

Osallistumisen esiopetukseen tulee olla säännöllistä ja esiopetuksessa seurataan ja tuetaan lasten osallistumista. Vastuu lapsen esiopetukseen osallistumisesta on huoltajalla. Esiopetusajan lyhyistäkin poissaoloista ilmoitetaan esiopetusryhmään ja pidemmät, yli viikon mittaiset lomat anotaan varhaiskasvatuksen aluepäälliköltä. Lukuvuosisuunnitelmassa ilmoitetaan tarkemmat käytänteet poissaoloihin. Mikäli lapsi ei osallistu kaupungin järjestämään esiopetukseen, tulee huoltajien ilmoittaa asiasta alueensa varhaiskasvatuksen aluepäällikölle.

Lasten osallistumista esiopetuksen kaikkeen toimintaan tuetaan rakenteellisin ja pedagogisin järjestelyin. Tukea järjestetään ensisijaisesti lapsen lähivarhaiskasvatus-/esiopetusryhmässä lapsen etua arvioiden. Lapsen tukea suunnitellaan niin, että se kattaa sekä esiopetuksen että täydentävän varhaiskasvatuksen. Lapsen esiopetussuunnitelmaan kirjataan oppimisen edellytyksiä tukevia järjestelyitä ja ryhmäkohtaisen tuen tapoja, joista lapsi hyötyy esiopetuksessa. Tukea suunnitellaan yhteistyössä huoltajan kanssa ja lapsen esiopetussuunnitelma vahvistaa

⁴⁷ Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

⁴⁸ Perusopetuslaki 31 §

⁴⁹ Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

⁵⁰ Perusopetuslaki 35 §

⁵¹ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

⁵² Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

huoltajan vaikutusmahdollisuuksia lapsensa esiopetukseen. Toiminnan ja rakenteiden suunnittelun avoimuutta vahvistetaan myös lukuvuosisuunnitelman avulla.

Esiopetuksen järjestämisessä vuorohoidossa huomioidaan huoltajien vuorotyö ja lapsen vaihtelevat hoitoajat. Kaikille yhteistä esiopetusta järjestetään vuorohoitoyksikön esiopetusikäisten lasten hoitoajat huomioiden. Vuorohoidon esiopetus järjestetään siten, ettei lapsen hoitopäivistä muodostu liian pitkiä ja lapsella on riittävästi vapaapäiviä. Suunnittelussa huomioidaan lapsen vireystila, jaksaminen ja tarpeet.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyYTEEN, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

⁵⁴ Perusopetuslaki 35 §

5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

JÄMSÄ

Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa luodaan vahvaa perustaa lapsen opinpolulle. **Yhteinen näkemys toimintakulttuurin toteuttamisesta** lasten osallisuuden, oppimisen ilon, hyvinvoinnin ja fyysisen aktiivisuuden edistämisen sekä kestävien asenteiden vahvistamiseksi kantaa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja tukee lapsen siirtymää esiopetukseen. Esiopetuksessa ylläpidetään ja vahvistetaan lapsen innostusta ja uteliaisuutta oppimiseen. Esiopetuksessa jokainen lapsi saa oppia, kehittyä ja innostua leikin ja mielikuvituksen kautta. Polulla etenemistä perusopetukseen tuetaan suunnitelmallisella yhteistyöllä esiopetuksen aikana sekä nivelvaiheessa. Siirtymää ja koulun aloitusta koskevia järjestelyjä suunnitellaan esiopetuksesta saatua tietoa hyödyntäen. Lapsen oppimisen edellytyksiä ja hyvinvointia tukevia käytänteitä välitetään perusopetukseen tiedonsiirtokeskusteluiden ja LEOPS –lomakkeen kautta. Esiopetuksen opettaja tekee yhteistyötä alkuopetuksen opettajien kanssa lapsen koulupolun alkutaipaleella.

Esiopetuksen tavoitteellista toimintaa tukee jokaiselle esiopetuksen lapselle laadittava **lapsen esiopetussuunnitelma** (LEOPS). LEOPS-prosessiin kuuluu havainnointi, yhteiset keskustelut lapsen ja huoltajan kanssa sekä suunnitelman dokumentointi. LEOPS-prosessi vahvistaa toiminnan suunnittelua lasten mielenkiinnon kohteiden ja yksilöllisten tarpeiden mukaan oppimista, kasvua ja hyvinvointia tukien. Prosessissa huomioidaan myös lapsen aiemmat varhaiskasvatussuunnitelmat. LEOPS-keskustelut tukevat huoltajien kanssa toteutettavaa yhteistyötä. Lapsen esiopetussuunnitelmaan kirjataan lapsen esiopetukseen osallistumista, oppimisen edellytyksiä ja hyvinvointia tukevia käytänteitä. Nivelvaiheessa lapsen esiopetuksen opetussuunnitelma siirretään sähköisesti esiopetuksesta perusopetukseen.

Tavoitteellisuutta ja yhteistyötä tuetaan esiopetuksen **lukuvuosisuunnittelulla**. Lukuvuosisuunnittelulla tehdään näkyväksi ja arvioidaan esim. tuen rakenteiden riittävyyttä sekä toimintakulttuurin tavoitteita esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen omat linjaukset huomioiden. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan myös yhteistyön käytänteitä. **Daisyn ryhmävasuun kirjattavat ryhmäkohtaiset pedagogiset tiimisopimukset** tarkentavat lukuvuosisuunnitelman toteuttamista ja jäsentävät tiimin tekemiä yhteisiä sopimuksia ryhmässä toimimisesta. *Daisyn ryhmävasuun kirjataan mm. arvojen ja toimintakulttuurin toteuttamiseen sekä vuorovaikutusilmapiiriin liittyviä sopimuksia sekä ryhmävasu/eops ja vuosisuunnitelmat, jotka jäsentävät ryhmän tavoitteiden toteuttamista.*

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

⁵⁵ YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1989

⁵⁶ Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

⁵⁷ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunteita ja ajatteluaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

JÄMSÄ

Jämsässä esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta toteutetaan yhteiseltä arvopohjalta, lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia tukien. Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen **arvoperusta** pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman perusteiden lisäksi Jämsän kaupungin arvoihin, jotka ohjaavat toimintaamme. Jämsän arvoja ovat **avoimuus, vastuullisuus, uudistuminen ja yhteistyö**. Arvot toteutuvat inkluusio- ja lähipalveluperiaatetta noudattaen. Inkluusio on arvoperusteinen toimintaperiaate, jossa kaikkien lasten **tasa-arvo, yhdenvertaisuus, moninaisuuden arvostaminen, osallisuus ja yhteisöllisyys** toteutuvat. (OKM 2021, 14.) Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toiminnassa tuetaan kaikkien **lasten osallistumista ja osallisuutta, oppimisen iloa, hyvinvointia ja liikunnallista elämäntapaa, sekä kestäviä asenteita, jotka kaikki luovat pohjaa kestäville tulevaisuudelle**. Esiopetuksen arvoja toteutetaan toimintaa tukevilla rakenteilla, arjen käytänteillä ja vuorovaikutuksessa sekä huoltajien ja monialaisten yhteistyökumppanien kanssa toimiessa. Laaja-alainen osaaminen ja toimintakulttuuri -osioissa täsmennetään rakenteita ja käytänteitä, joilla arvoja tuodaan osaksi arjen toimintaa.

Arvokeskustelua pidetään yllä jokaisessa varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikössä. Jokainen tiimi valitsee toiminnalleen yhteiset arvot varhaiskasvatuksen perusteiden ja kaupungin arvoja tarkentamaan. Tiimien suunnittelupäivillä valittuihin arvoihin palataan pedagogisen tiimikirjan kautta ja tiimiarvioiden yhteydessä. Arvot tehdään näkyviksi huoltajille yksiköiden lukuvuosisuunnitelmassa sekä tiimien omassa dokumentoinnissa. Laaja-alaisen osaamisen ja toimintakulttuurin tavoitteiden toteutumista arvioimalla tehdään näkyväksi myös arvojen toteutuminen toiminnassa.

58 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

59 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Lähde: Opetus ja kulttuuriministeriö 2021. Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Helsinki

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁶⁰periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

JÄMSÄ

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Jämsän laaja-alaisen osaamisen tavoitteita tarkennetaan kahden tavoitekokonaisuuden avulla, jotka kantavat myös toimintakulttuurin tavoitteissa: *Oppimisen iloa ja osallisuutta ja Hyvinvointia ja kestäviä asenteita*. Hyvinvointia -käsite merkitsee hyvinvoinnin tuomia voimavaroja ja energiaa. *Oppimisen iloa ja osallisuutta* kokonaisuus sisältää perustetekstin tavoitteista *ajattelu ja oppiminen, osallistuminen ja vaikuttaminen, monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen*. *Hyvinvointia ja kestäviä asenteita* kokonaisuus sisältää tavoitteet *kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä itsestä huolehtimisen ja arjen taidot*. Tavoitekokonaisuuksien alle on kuvattu niitä periaatteita ja käytänteitä, joilla laaja-alaista osaamista tuetaan Jämsän esiopetuksessa.

Esiopetussuunnitelmauudistuksen 2025 yhteydessä on kuultu lapsia ja heidän ajatuksiaan siitä, mikä esiopetuksessa on ollut mukavaa tai tärkeää ja mitä he ovat oppineet. Lisäksi kysyttiin esiopetuksen syksyllä 2025 aloittavien lasten ajatuksia, mitä he haluaisivat oppia ja tehdä esiopetuksessa. Lasten vastauksia on kirjattu laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden ja periaatteiden lomaan.

Tavoite 1. Oppimisen iloa ja osallisuutta

Ajattelu ja oppiminen –Osallistuminen ja vaikuttaminen - Monilukutaito - Tieto –ja viestintäteknologinen osaaminen

Lasten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia lisäämällä myös ajattelun ja oppimisen taidot vahvistuvat. Lapsia kannustetaan kriittiseen ajatteluun ja ongelmanratkaisuun arjessa yhdessä tutkien ja ihmetellen. Esiopetuksen henkilöstön tehtävä on tukea lapsen oman ajattelun kehittymistä ja haastaa lasta pohtimaan ratkaisuja itse. Esiopetuksessa tuodaan esille erilaisia näkökulmia ja tapoja ajatella; kaikkeen ei ole yhtä oikeaa vastausta. Arjen tilanteita ja havaintoja hyödynnetään monipuolisesti oppimistilanteina, oli kyseessä sitten esimerkiksi luonnonilmiön havaitseminen tai pohdituttava vuorovaikutustilanne. Esiopetuksessa mahdollistetaan itse tekeminen, kokeileminen ja tutkiminen. Kädentaidot, kuvataide, musiikki ja muut luovat menetelmät tukevat ajattelua, ongelmanratkaisua ja itseilmaisua. Lapsia tuetaan etsimään tietoa ja oppimaan heitä kiinnostavista aiheista.

Lasten osallisuus on vahvana **leikissä ja leikillisessä** toiminnassa, mikä motivoi tutkimaan ja oppimaan. Luovassa mielikuvitusleikissä ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät, eikä hankalatkaan aiheet tunnu enää ylitsepääsemättömiltä. Leikillä on tärkeä rooli esiopetuksessa myös lasten mielestä, mikä näkyi myös monissa lasten kokouksien (2025) vastauksissa:

Mikä esiopetuksessa on ollut kivaa?

“Poliisi ja rosvoleikit” - “Hiekkalinnojen rakentaminen” - “Leikkiminen ulkona ja sisällä” - “Leikkiminen, ulkoilu, lautapeliä pelaaminen, Unon pelaaminen”

“Vappubileet ja asupäivät, ilmapallot”

Mitä olet oppinut esiopetuksessa?

“Olen oppinut sormitempun”

Esiopetuksen oppimisympäristöön suunnitellaan mahdollisuuksia lasten luovuuden ja mielikuvituksen kehittymiselle antamalla tilaa ja aikaa leikille. Leikillisiä ja pelillisiä toimintatapoja toteutetaan niin esiopetuksen oppimishetkissä, kuin arjen vuorovaikutuksessakin. Lasten osallisuutta leikkeihin havainnoidaan ja tuetaan ja aikuisen läsnäolo leikin tueksi varmistetaan tiimin sopimuksissa.

Lasten itsetuntoa ja oppimisen iloa tuetaan kannustavalla ilmapiirillä, jossa virheille annetaan tilaa ja epäonnistumiset nähdään oppimisen mahdollisuuksina. Kaikkien erilaisia taitoja ja onnistumisia arvostetaan. Harjoiteltavia taitoja ja niiden toteuttamisen tapoja tehdään näkyväksi opetushetkissä sekä arjessa ja pienestäkin edistymisestä iloitaan yhdessä. Lasten ajattelua ja oppimista tehdään näkyväksi lapsille ja huoltajille dokumentoinnilla ja esiopetuksen oppimisympäristöissä. Lapsia ohjataan arvioimaan esiopetuksen toimintaa, omaa toimintaansa ja oppimistaan esiopetuksen arjessa sekä itsearvioinnissa kaksi kertaa lukuvuodessa. Oppimista tehdään näkyväksi harjoittelemalla tavoitteiden asettamista yhdessä aikuisen kanssa.

Lapsilta kysytään esiopetusvuoden alussa ja esiopetuksen aikana, mitä he haluaisivat oppia. Esiopetuksen tiimi pitää yllä oppimisen iloa ja tukee lasta tavoitteiden toteuttamisessa.

Säännölliset lasten kokoukset tukevat lapsen osallisuutta; osallistumista ja vaikuttamista toiminnan suunnitteluun, sääntöjen laatimiseen, oppimisympäristön muokkaamiseen ja esiopetuksen arviointiin. Lapsille annetaan säännöllisesti mahdollisuus kertoa ajatuksiaan ja mielipiteitään esiopetuksesta. Kaikkien lasten mahdollisuudesta kertoa ajatuksistaan huolehditaan. Lasten palavereissa tehdään näkyväksi, esimerkiksi miksi sääntöjä tarvitaan ja miten voidaan toimia ryhmässä niin, että kaikilla on hyvä olla. Lasten kokouksissa 2025 lapset kertoivat sääntöjen olleen tärkeitä esiopetuksessa:

Mikä on ollut eskarissa tärkeää?

“toista ei saa satuttaa” - “ei saa töniä” - “jonossa ei voi ohittaa”

“anteeksi pyytäminen on tärkeää” - “tärkeää oppia joustamaan ja vuorottelemaan”

Esiopetuksessa tutustutaan monipuolisiin **teknologian käyttömahdollisuuksiin**, ja lapsille annetaan mahdollisuus itse tutkia maailmaa digitaalisten välineiden, kuten tablettien avulla. Median kuvia ja tekstejä tarkastellaan ja tulkitaan ja lapsille annetaan mahdollisuus tuottaa itse erilaisia kuvia, äänitteitä ja videoita. Lasten kanssa pohditaan, onko kaikki median sisältö totta vai ei. Digitaaliset laitteet ovat luonteva osa oppimisympäristöä ja ne ymmärretään sekä oppimisen kohteiksi että välineiksi. Työntekijät huolehtivat siitä, että laitteet ja välineet ovat lasten saatavilla. Mediaturvataitoja edistetään harjoittelemalla median sisältöjen ja palveluiden turvallista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Lapsille opetetaan, miten toimia, jos he kohtaavat mediassa pelottavia sisältöjä tai jos muut median käyttäjät toimivat loukkaavasti. Yhteistyössä huoltajien kanssa pohditaan, mikä on lapselle sopivaa median käyttöä.

Tavoite 2. Hyvinvointia ja kestäviä asenteita

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu - Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot

Hyvinvointi ja kestävät kohtaamiset kasvavat asenteista, jotka kantavat tulevaisuuteen. Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toiminnassa painottuu **tunne- ja vuorovaikutuskasvatus**. Tunne- ja vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys lapsen identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan lasten kanssa arjen tilanteissa, sekä erilaisia tunnetaitomateriaaleja hyödyntäen. Lasta autetaan tunnistamaan, ilmaisemaan ja sanoittamaan tunteitaan, sekä harjoittelemaan tapoja, joilla tunnetta voi purkaa ja säädellä. Hankalien tilanteiden sanoittaminen on erityisen tärkeässä roolissa. Lasten kanssa pohditaan erilaisia näkökulmia ja tuntemuksia arjen tilanteissa ja syitä, miksi kukin toimii tavallaan. Aikuisen mallintamisen, sosiaalisten tarinoiden, keskustelujen, satujen, draaman jne. tuella lasta ohjataan arvostamaan itseään ja muita. Lasten kokouksessa 2025 keväällä lapset kertovat oppineensa esiopetuksessa:

“Leikkimään kaverin kanssa” - “Kaveritaitoja” - “Itsesäätelyä” -

“Oppinut leikkimään kaikkien kanssa” - “Pyytämään anteeksi” - “Kuuntelemaan”

Turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri luo hyvän edellytyksen myönteiselle vuorovaikutukselle. Esiopetusryhmän lasten sekä työntekijöiden **vuorovaikutusilmapiiriin** kiinnitetään huomiota ja yhteisiä sopimuksia sen ylläpitämiseen luodaan. Lapsiryhmän ryhmäytymiseen panostetaan esiopetuksen alussa ja tasaisesti koko vuoden ajan. Yhteiset keskustelut ja sopimukset ryhmän säännöistä kaikkia ryhmän jäseniä kuullen vahvistavat osallisuuden tunnetta, sitoutumista ja tietoisuutta odotuksista. Erilaiset yhteisleikit, -pelit, -laulut, tutkimistehtävät jne. tukevat lasten taitoja toimia yhdessä sovittujen sääntöjen mukaan, huomioida toiset ja odottaa vuoroaan. **Ryhmässä toimimisen taitoja** harjaannutetaan säännöllisesti pienryhmissä ja ajoittain koko esiopetusryhmän kesken. Lasten edellytysten mukaan esiopetuksessa voidaan toimia myös isommalla kokoonpanolla. **Yhteistyö** varhaiskasvatuksen, toisten esiopetusryhmien ja perusopetuksen kanssa tukevat erilaisiin ihmisiin tutustumista sekä ryhmässä toimimisen taitojen harjaannuttamista erilaisissa ympäristöissä.

Ristiriidat ovat väistämättömiä, kun harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja. Jämsän varhaiskasvatuksessa käytetään esimerkiksi *Pisarapuuttumisen* mallia johdonmukaiseen ristiriitoihin puuttumiseen. Tärkeä periaate selvittelyssä on, että kaikkia kuullaan syyllistämättä ja pohditaan yhdessä osallisten näkökulmia tilanteeseen. Lapsille mahdollistetaan myös ratkaisumahdollisuuksien ja vaihtoehtoisten toimintatapojen pohtiminen aikuisen tuella.

Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on oma **Kiusaamisen ehkäisyyn suunnitelma (2024)**, jossa kootaan hyviä käytänteitä kiusaamisen ehkäisyyn sekä yhteisiä toimintatapoja kiusaamiseen puuttumiseen kestäväällä tavalla.

Esiopetuksessa vahvistetaan **lasten kiinnostusta omaan ja muiden kieliin ja kulttuureihin**. Esiopetuksessa järjestetään erilaisia kulttuurisia kohtaamisia esim. esimerkiksi viettämällä isovanhempien ja/tai lapselle tärkeän ihmisen päiviä, pyytämällä vanhempia esittelemään heidän kulttuurinsa tarinoita tai ruokaa, vierailemalla palvelutaloissa, perheiden kotiympäristöissä tai vanhempien työpaikoilla. Lasten kanssa pohditaan erilaisten sanontojen ja murresanon merkityksiä. Digitaalisten välineiden avulla voidaan tutustua kaukaisempiinkin kohteisiin ja vieraisiin kieliin lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan. Esiopetuksen oppimisympäristössä näkyvät ryhmän lasten kielet ja kulttuurit ja ryhmän oppimisympäristön kielitietoisuutta kehitetään esimerkiksi KieliPeda -työvälineen avulla.

Itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja opetellaan esiopetuksessa niin, että lasten itsemääräämisoikeutta sekä itsearvostusta vahvistetaan. Turvataidot ovat omien rajojen asettamisen ja hankalista arjen tilanteista selviytymisen taitoja. Turvataitoja vahvistetaan myös erilaisissa ympäristöissä toimimalla ja harjoittelemalla liikenteessä liikkumista. Kehoon liittyviä rajoja ja oman kehon tärkeyttä ja arvokkuutta avataan lapsille **kehotunnekasvatuksen** periaatteiden avulla. Kehotunnekasvatusta toteuttamalla lapsi saa tietoa kehosta, tunteista ja oikeuksista. Lapsen kanssa keskustellaan kehollisuudesta, esim. tunteiden ja vireystilan tuntemuksista kehossa. Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta. Lasten kanssa keskustellaan hyvinvoinnista ja heitä huolettavista asioista vuosittain ns. lasten hyvinvointipalavereissa.

Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen tietoisuutta, toimijuutta ja myönteisiä asenteita hyvinvoinnin periaatteisiin. Terveelliseen ravintoon tutustutaan esimerkiksi Sapere -menetelmän periaatteita hyödyntäen. **Sapere-ruokakasvatusmenetelmässä** ruokaa tarkastellaan lapsilähtöisestä näkökulmasta: ruuasta opitaan yhdessä aistimalla, tutkimalla, kokeilemalla, ihmettelemällä ja leikkimällä. Lasta kannustetaan kokeilemaan ja maistelemaan antaen mahdollisuuksia valita ja valmistaa itse syötävää. Lasten kanssa keskustellaan siitä, miten ruoka tuotetaan ja miten ruokahävikkiä vähentämällä voidaan vaikuttaa ympäristöön. Ruokakasvatuksen periaatteita toteutetaan niin päivittäisten ruokailujen yhteydessä kuin juhlatilaisuuksissakin sekä syötävää yhdessä valmistettaessa. Lasten kokouksien 2025 vastauksissa ilmeni, että esiopetuksen ruokakasvatus oli jäänyt lasten mieleen:

Mikä on ollut kivaa eskarissa?

“Makkara ja perunamuusi on hyvää. Syöminen eskarissa on kivaa.” - “Leipominen”- “Herkuttelu”

Mitä olet oppinut eskarissa?

“Uusia makuja” - “Kaatamaan maitoa kuppiin”

Lasten **liikkumisen iloa ja liikunnallisen elämäntavan omaksumista** tuetaan esiopetuksessa mahdollistamalla monipuolinen liikkuminen esiopetuksen arjessa. Fyysinen leikki ja erilaiset liikuntaleikit ja pelit innostavat liikkumaan yhdessä. Oppimisympäristöä ja tiloja tarkastellaan liikkumisen mahdollistamisen näkökulmasta turvallisesti. Toiminnalliset opetushetket ja motoristen taitojen harjoittelu arkisissa tilanteissa tukevat päivittäisten liikkumistavoitteiden saavuttamista, osallisuutta ja oppimisen iloa. Myönteisiä kokemuksia arkiliikuntaan luodaan lähiympäristöä hyödyntämällä ja luonnossa liikkuen. **Luonnossa toimien** vahvistetaan yhteyttä luontoon sekä kestäviä asenteita ympäristön ja luonnon suojelemiseen. Hyvinvointia ja liikkumisen iloa ylläpitäessä tärkeää on myös tasapaino liikkeen ja levon välillä. **Mielen ja kehon lepoon** tarjotaan lapsen tarpeiden mukaisia mahdollisuuksia esiopetuksen aikana. Useissa lasten kokouksen 2025 ulkoilu, retket, liikunta ja lepo näyttäytyivät lapsille tärkeinä, kuten myös tulevilta eskareilta kysyttäessä:

Mikä on ollut kivaa eskarissa?

“Jumppa” “ulkoilu” “ulkona hippa” “retket” “Jumppasali” “Ulkoilu, lepoaika, leikkiminen” - “Ulkoilu, nukkuminen, leikkiminen sisällä piirtäminen”

Mitä olet oppinut eskarissa?

“Keinumaan” - “Kärrynpyörän” - “Juoksemaan kovaa”

Mitä haluat tehdä eskarissa?

“Jumppaa” - “tempputa” - “jumpata” - “ruutuhyppelyä”

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden arviointi

Esiopetuksen opettaja vastaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden jalkauttamisesta toimintaan sekä tavoitteiden toteutumisen arvioinnista. Apuna arvioinnissa hyödynnetään tiimikirjan lukuvuosisuunnitelmaa sekä lasten ja huoltajien palautetta. Pedagogiset asiantuntijat varmistavat, että laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteuttaminen on mahdollista esiopetuksen ryhmissä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteuttaminen nivoutuu toimintakulttuurin tavoitteiden toteuttamiseen ja sen arvioinnin käytänteisiin, jota käsitellään tarkemmin kappaleessa 3.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkin ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläytytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin ⁶¹kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyytteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

JÄMSÄ

Jämsän toimintakulttuurin tavoitteet on tiivistetty kahteen ohjaavaan tavoitekokonaisuuteen: oppimisen iloa ja osallisuutta sekä hyvinvointia ja kestäviä asenteita. Näihin tavoitteisiin tiivistyy niin esiopetuksen perusteiden arvopohja, Jämsän kaupungin arvot kuin Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksenkin arvot. **Oppimisen iloa ja osallisuutta** -tavoitteeseen tiivistyvät esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet *kaikille yhteinen esiopetus* sekä *oppimisen ja oivalluksen ilo*. **Hyvinvointia ja kestäviä asenteita** -tavoite sisältää puolestaan *lapsi osallisena ja oma elämänsä toimijana* sekä *hyvinvointi ja turvallinen arki* teemat. Hyvinvoinnilla tarkoitetaan hyvinvoinnin tuomia voimavaroja sekä energiaa. *Monipuolinen ja riittävä liikkuminen* tukee lapsen oppimisen edellytyksiä ja ohjaa lasta liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen.

Toimintakulttuurin tavoitteita toteutetaan muiden rakenteiden ja käytänteiden ohella laaja-alaisen osaamisen periaattein, jotka on myös kirjattu toimintakulttuurin toteuttamisen käytänteisiin. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on osa toimintakulttuuria ja sen tavoitteita. **Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelma on kirjattu omaksi alakappaleekseen.** Toimintakulttuurin tavoitteiden toteuttamista ja kehittämistä tarkennetaan lukuvuosisuunnitelmassa ja tiimikirjassa tarpeen mukaan.

Tavoite 1. Oppimisen iloa ja osallisuutta

kaikille yhteinen esiopetus -oppimisen ja oivalluksen ilo- lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana.

Esteettömyyttä rakenteissa tuetaan lukuvuosisuunnittelulla. Lukuvuosisuunnittelussa ennakoita ja huomioidaan ryhmän rakenteiden ja työntekijöiden osaamisen kohdentuminen lasten tarpeisiin niin, että kaikkien lasten osallistuminen ja osallisuus voisivat toteutua (oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset järjestelyt). Henkilöstön osaaminen otetaan huomioon lapsiryhmien henkilöstöä muodostettaessa. Lukuvuosisuunnittelussa varmistetaan riittävä

varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssi tuen toteutumiseksi ja kohdennetaan resurssia ryhmien tarpeiden mukaan. Resurssien suuntaamisella ja työvuorosunnittelulla mahdollistetaan suunnitelmallinen, toimiva arki, joka edistää lasten tarpeiden huomioimista.

Esteettömyyttä fyysisessä oppimisympäristössä rakennetaan ja muovataan lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti. Ryhmän lasten tarpeita ennakoidaan lukuvuosisuunnittelussa. Kaikille lapsille mahdollistetaan myös osallistuminen kaikkien oppimisympäristöjen hyödyntämiseen ennakoiden ja yhdessä suunnitellen, esim. suuntaamalla olemassa olevaa resurssia joustavasti, tarvittavilla apuvälineiden varaamisella.

Esteetöntä, myönteistä ilmapiiriä luodaan yhteisiä arvoja ja suuntaa luoden. Syksyn tiimin suunnittelupäivässä, säännöllisissä tiimipalaverissa ja tiimiarviossa sovitaan tavoitteista ja luodaan yhteistä ymmärrystä arvoista. Säännöllisissä yksiköiden kokoontumisissa keskustellaan osallisuutta ja tasa-arvoa yhdenvertaisuutta edistävän toimintakulttuurin periaatteista. Keskustelua pidetään yllä myös pedagogisissa kahviloissa sekä alueen ja organisaation koulutuksellisisissa kokoontumisissa.

Lasten osallisuus edistää oppimisen iloa ja ilmapiirin esteettömyyttä. Leikkiä ja leikillistä toimintaa ja luovia menetelmiä toteuttaen lasten osallisuus on vahvana. Lasten toimintaa havainnoidaan ja heidän ideoistaan, aloitteistaan ja mielipiteistään keskustellaan toimintakulttuurin arvioimiseksi ja kehittämiseksi säännöllisesti. Lasten aloitteet ja ideat tehdään näkyväksi esiopetuksen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. LEOPS, Mitä Pidät -päävokodista? -peli ja Läheisyyden kehä (Ahonen, L. & Roos, P., 2019) - työmenetelmät ohjaavat tutustumaan lapsiin, heidän vahvuuksiinsa ja mielenkiinnonkohteisiinsa ja tarkastelemaan ryhmän lasten ja aikuisten vuorovaikutussuhteita. Oppimisen iloa vahvistetaan tuomalla lasten oppimista esille arjessa sekä erilaisin dokumentein.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteita toteuttaen panostetaan ryhmän ilmapiiriin, ryhmäytymiseen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen moninaisuutta arvostaen. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden periaattein tehdään näkyväksi arvostus kaikkia ryhmän lasten kieliä ja kulttuureita kohtaan. Kielitietoista oppimisympäristöä kehitetään esim. KieliPeda -työvälineen avulla. Säännöllisellä ryhmäytymistä tukevalla toiminnalla tuetaan lasten turvallisuuden tunnetta ja ehkäistään kiusaamista. Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma ja Pesarapuuttumisen -malli sisältävät käytännön esimerkkejä siitä, millaisilla toimintatavoilla edistetään turvallista ilmapiiriä ja ehkäistään ristiriitojen muuttumista kiusaamiseksi. Kiusaamisesta ja ryhmien ilmapiiristä keskustellaan säännöllisesti tiimin kesken sekä talon kokoontumisissa. Tiimikirja ohjaa pohtimaan ryhmälle johdonmukaiset tavat puuttua ristiriitatilanteisiin ja kiusaamiseen. Kiusaamisesta ja väkivaltatilanteista ilmoitetaan aluepäällikölle ja pedagogiselle asiantuntijalle, jotka seuraavat tilanteita yksikössä ja välittävät tiedon varhaiskasvatuspäällikölle.

Esteetöntä, turvallista ilmapiiriä luodaan myös tukemalla lasten omia tunnetaitoja ja ymmärrystä muiden tunteista ja tavoista osoittaa niitä. Lapsille opetetaan myös tapoja toimia hankalissa tilanteissa, selvittää ristiriitoja ja asettaa rajoja. Henkilöstö toimii tietoisena lapsille mallina ja tukena tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä turvataitojen opettelussa.

Työntekijöiden osaamista lasten tukemisessa vahvistetaan pedagogisissa keskusteluissa ja kohdennetuilla koulutuksilla. Vahvan peruspedagogiikan käytänteitä on sanoitettu ja koottu pedagogisissa kahviloissa usean vuoden ajan, joka on luonut perustaa myös oppimisen edellytyksiä tukeville opetusjärjestelyille. Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöä koulutetaan kattavasti myös AVEKKI –toimintavan toteuttamiseen. AVEKKI sisältää yhteisöllisyyden, ennaltaehkäisyn, ennakkoinnin, vuorovaikutuksen, turvallisen hallinnan ja jälkiselvittelyn näkökulmat turvallisen arjen perustana. AVEK-toimintamallin periaatteena on, että lapsen fyysinen rajoittaminen on aina viimeinen keino.

Tavoite 2. Hyvinvointia ja kestäviä asenteita

Hyvinvointi ja turvallinen arki –lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Turvallinen ympäristö ja esteetön ilmapiiri ovat vahvana perustana lasten hyvinvoinnin tukemiselle ja kestäville asenteille. Myöskin osallisuutta lisäävät käytänteet tukevat lasten hyvinvointia

ja edistävät toimijuutta kestäväällä tavalla. **Hyvinvoimaa vahvistetaan Jämsässä myös oppimisen iloa ja osallisuutta edistämällä.**

Hyvinvoimaa ja kestäviä asenteita välitetään arjessa laaja-alaisen osaamisen periaatteita toteuttaen. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja opettamalla pyritään vahvistamaan lasten itsetuntoa ja tietoisuutta omasta ja muiden tunteista sekä toiminnasta. Kehotunne – ja turvataidot opettavat asettamaan omia rajoja, arvostamaan omaa kehoa ja toimimaan hankalissakin tilanteissa. Nämä taidot vahvistavat niin hyvinvointia, myönteistä suhtautumista muihin, sekä sosiaalisesti kestävää tapaa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kestäviä asenteita ympäristöön ja hyvinvointia ympäristön kautta lisätään erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntäen.

Ruokakasvatusta toteuttaen lapsi tutustuu terveelliseen ruokavalioon aistien kautta sekä kestäväan ruoan kuluttamiseen. Ruoka hyvinvointia edistävänä tekijänä on luonteva osa arjen päivittäisiä pedagogisia keskusteluja. Ruokapalvelut yhteistyökumppanina tukevat ruokakasvatuksen toteuttamista.

Liikkumisen ilo edistää liikunnallista elämäntapaa. Liikunnan iloa pyritään vahvistamaan lisäämällä omaehtoisen liikkumisen mahdollisuuksia esiopetuksen arjessa ja yhdessä leikkien. Liikkumisen iloa mahdollistetaan kaikille inkluusioperiaatteen mukaisesti, esteettömyydestä huolehtien. Liikkumisen taitoja vahvistetaan säännöllisesti arjessa niin ohjatuissa, kuin omaehtoisissakin hetkissä. Liikkumisen ja liikunnan toteutumista arvioidaan säännöllisesti liikunnan nykytila-arvioiden tuella. Jämsän varhaiskasvatus ja esiopetus tekee yhteistyötä liikunta- ja kulttuuripalveluiden kanssa.

Lasten kanssa keskustellaan hyvinvoinnista ja heidän aloitteensa huomioidaan yhteisöllisen opiskeluhuollon palaverissa. Lasten ajatusten pohjalta luodaan yhteisiä toimintamalleja hyvinvoinnin tukemiselle. Kuraattorit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan lasten hyvinvointipalaveriin ja käyvät tutustumassa esiopetuksen lapsiin. Samalla kuraattori ja hänen tehtävänsä koulussa tulee lapsille tutuksi. Yhteisöllistä ja yksilöllistä opiskeluhoitoa toteutetaan ja kehitetään yhteistyössä hyvinvointialueen opiskeluhoitojen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

Työhyvinvoinnin rakenteet pyrkivät edistämään henkilöstön työhyvinvointia, joka välittyy myös lapsille. Yksikön työhyvinvoinnista vastaa aluepäällikkö. Aluepäällikkö, pedagoginen asiantuntija ja erityisopettaja tukevat tiimejä työssään ja kehittävät yhdessä rakenteita niin, että työntekijät kykenevät turvallisesti tukemaan lasten oppimisen edellytyksiä. Aikuisten toimiva yhteistyö ja hyvä ilmapiiri välittyy myös esiopetuksen lapsille. Tiimien työskentelyä tuetaan säännöllisten tiimipalaverien, tiimisuunnittelun, tiimikirjan ja tiimiarvion muodossa. Pedagoginen asiantuntija tukee tiimien työskentelyä arjessa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Yksiköille on luotu turvallisuussuunnitelmat ja ympäristön turvallisuusriskejä arvioidaan säännöllisesti. Henkilöstölle on luotu toimintaohjeita, miten he toimivat erilaisissa hätä- ja huolitalanteissa. Turvallisuutta luodaan ennakoiden myös AVEKKI –koulutuksien annin kautta.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelman toteuttaminen esiopetuksessa

Jämsän toimintakulttuurin tavoitteena on edistää kaikkien lasten osallisuutta sukupuoleen, taustaan tai muihin lähtökohtiin katsomatta. Toiminnallinen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelma on prosessi, joka kulkee tiimin ja yksikön mukana koko toimintavuoden ajan. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelman teossa hyödynnetään sähköisessä työtilassa sijaitsevaa lukuvuosisuunnitelmaa ja tiimikirjaa, joihin suunnitellaan toimintakulttuurin tavoitteiden toteuttamisen ja kehittämisen käytänteitä, mukaan lukien tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmaprosessissa edetään suunnittelun, selvityksen ja toimenpiteiden kautta arviointiin (Opetushallitus, 2023)

Valtakunnallisen linjauksen mukaisesti oman toimintakulttuurin kehittämisen kannalta keskeistä on, että työyhteisössä keskustellaan yhteisesti yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista ja arvoista. Esiopetuksen lukuvuoteen aikataulutetaan esiopetuksen toimintakulttuurin ja tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden periaatteiden toteuttamista koskevia keskusteluita, joissa kartoitetaan yksikön kehittämisessä huomioitavia näkökulmia ja suunnitellaan yhteisiä selvittämisen- ja kehittämistoimenpiteitä. Tiimit voivat myös selvittää ryhmän tarpeita

koskevia näkökulmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja sopia omia kehittämistavoitteitaan.

Tiimin työntekijät havainnoivat ja pohtivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista oman ryhmänsä lasten ja henkilökunnan toiminnassa sekä yhteisissä käytänteissä ennen yksikön yhteistä keskustelua. Näkökulmia voi nousta esiin lisäksi säännöllisesti käytössä olevilla Läheisyyden kehä (Ahonen, L. & Roos, P., 2019) ja Mitä pidät päiväkodista? -peli arviointityökaluilla. Työntekijöiden käytettävissä on myös muita arviointityökaluja, joiden avulla tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista voidaan arvioida kuten Opetushallituksen julkaisema leikkipisteiden havainnointikaavake. Tasa-arvon ja yhdenvertaisen toiminnan toteuttamista arvioidaan kevätlukukaudella toimintakulttuurin tavoitteiden toteutumista arvioidessa.

Toimintakulttuurin toteuttamisen arviointi ja vastuut

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on laadittu **vuosikellot**, joihin on aikataulutettu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kannalta keskeisiä suunnittelun ja arvioinnin tehtäviä. Esiopetuksen vuosikellon tehtävänä on tukea esiopetuksen suunnittelu-, arviointi-, ja kehittämistyötä ja luoda yhtenäisiä rakenteita arviointiin.

Yksikön toimintakulttuuria ja sen tavoitteiden ja kehittämisen toteutumista arvioidaan tiimikirjan avulla tiimipalaverissa ja tiimiarviointeissa sekä lukuvuosisuunnitelman avulla yksikön kokouksissa ja kehittämispalaverissa. Valssin laadunarvioinnin työvälineillä henkilöstö arvioi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiikkaan ja toimintakulttuuriin liittyviä prosesseja säännöllisesti. Valssin avulla tehdään toimintakulttuurin tavoitteita tukevaa pedagogiikkaa näkyväksi ja henkilöstöä osalliseksi sen tavoitteiden arviointiin ja kehittämiseen.

Lasten näkemyksiä toimintakulttuurista selvitetään lasten kokouksissa, LEOPS –keskustelussa, lasten mielipiteitä ja ajatuksia kartoittamalla sekä arjen vuorovaikutuksessa ja havainnoimalla ryhmän toimintaa. Henkilöstö hyödyntää erilaisia havainnoinnin työkaluja, reflektoi havaintojaan suhteessa omaan toimintaansa ja oppimisympäristöön sekä tekee tarvittavia muutoksia lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista tukeakseen. Lasten arvioinnin vaikutusta toimintaan tehdään lapsille ja huoltajille näkyväksi. **Huoltajien näkemyksiä** esiopetuksen toimintakulttuurista selvitetään esiopetuksen arjessa, esiopetuksen vanhempainilloissa, LEOPS –prosessissa sekä vuosittaisessa huoltajakyselyssä.

Aluepäällikkö, pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioivat lukukausittain lukuvuosisuunnitelman avulla **toimintakulttuurin tavoitteita tukevia rakenteita ja käytänteitä**. Toimintakulttuurin arvioinnissa hyödynnetään myös Valssin rakenteiden arvioinnin työkaluja.

Esiopetussuunnitelmaan ja lukuvuosisuunnitelmaan kirjattujen toimintakulttuurin tavoitteiden toteutumista arvioidaan **organisaatiotasolla** varhaiskasvatuksen johtoryhmässä yksiköissä käytyjen arviointien pohjalta.

Vastuut toimintakulttuurin toteuttamisesta jaetaan koko organisaation tasolla seuraavasti:

Varhaiskasvatusjohtaja vastaa resurssisen suuntaamisesta koko Jämsän tasolla *kaupunginvaltuuston hyväksymän talousarvion mukaisesti*. Varhaiskasvatusjohtaja suunnittelee talousarvion tavoitteita yhteistyössä varhaiskasvatuksen johtoryhmän (JORY) kanssa. Talousarviossa suunnataan rahoitusta toimintakulttuurin kehittämiseen ja tavoitteiden toteuttamiseen. Varhaiskasvatusjohtaja johtaa varhaiskasvatuksen johtoryhmän organisaatiotasosta arviointityötä. Johtoryhmän jäseniä ovat aluepäälliköt, pedagogiset asiantuntijat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien edustus.

Aluepäällikkö vastaa toimintakulttuurin tavoitteita tukevista ja mahdollistavista rakenteista alueellisesti ja suunnittelee resurssien kohdentamista yhdessä pedagogisen asiantuntijan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa arvioiden. Aluepäällikkö toteuttaa koulutussuunnittelua toimintakulttuurin kehittämistavoitteiden mukaisesti. (JORY)

Pedagoginen asiantuntija vastaa toimintakulttuurin johtamisesta ja toimintakulttuurin tavoitteita toteuttavien käytänteiden kehittämisestä. Pedagoginen asiantuntija huolehtii, että yksikön ja tiimin

kokoontumisissa käsitellään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti toimintakulttuurin tavoitteiden toteuttamista sekä toteutumisen arviointia. Pedagoginen asiantuntija suunnittelee henkilöstön osaamisen vahvistamista ja koulutussuunnittelua yhdessä aluepäällikön kanssa toimintakulttuurin tavoitteita tukevasti. (JORY)

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee toimintakulttuurin toteuttamista ja kehittämistä erityispedagogisesta näkökulmasta ja arvioi lasten osallisuuden toteutumista yhdenvertaisesti. (JORY)

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa toimintakulttuurin ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden esillä pitämisestä, suunnitelmallisesta toteuttamisesta ja arvioinnista tiimissä sekä kehittämisestä. **Koko esiopetuksen tiimi** osallistuu toimintakulttuurin suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin sekä kehittämiseen.

Lähde: Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Kasvusto oy, Hämeenkyrö.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶⁴ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksiä sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

JÄMSÄ

⁶⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

Esiopetuksen oppimisympäristö rakennetaan niin, että se innostaa leikkimiseen, tutkimiseen ja kokeiluun. Oppimisen iloa, osallisuutta ja hyvinvointia edistetään niin fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen, kuin pedagogisenkin ulottuvuuden kautta. Turvalliset tilat, turvallinen ilmapiiri ja mahdollisuudet turvalliseen ja myönteiseen vuorovaikutukseen muiden kanssa rakentavat esiopetuksen toimintakulttuuria tukevaa ympäristöä, jossa kaikki lapset voivat olla toimijoita. Osallisuuden mahdollisuuksia tuetaan muokkaamalla oppimisympäristöä huomioiden yksittäisten lasten ja ryhmän tarpeet. Järjestelyillä huolehditaan, että kaikki voivat osallistua toimintaan, leikkeihin ja vuorovaikutukseen edellytyksiensä mukaan ja saavat myös tilaa rauhoittua ja rentoutua. Esiopetuksen oppimisen edellytyksiä tukeva pedagogiikka muovaa ympäristöistä oppimisympäristöjä.

Esiopetuksen oppimisympäristössä näkyy siinä toimivien lasten jälki: lasten teokset, mielenkiinnonkohteet, kielet ja kulttuurit näyttäytyvät niin tiloissa ja kuin toiminnassakin. Lapsille järjestetään mahdollisuuksia osallistua oppimisympäristön suunnitteluun ja järjestelyyn säännöllisesti esim. lasten kokouksissa. Lapset saavat myös vaikuttaa muissa ympäristöissä vierailuun ja vierailijoiden kutsumiseen esiopetukseen. Ryhmän yhdessä luodut säännöt kuuluvat oppimisympäristön rakentamiseen. Yhdessä sovitaan myös ympäristöstä huolehtimisesta.

Jämsässä esiopetusta tarjoavien yksiköiden ympäristöissä on monenlaisia mahdollisuuksia leikkiä, liikkua, tutkia ja oppia. Esiopetuksen toiminnassa hyödynnetään lähiympäristön luontoa, rakennettua ympäristöä sekä liikunta- kirjasto- ja kulttuuripalveluja kokemuksellisen oppimisen kohteena ja välineenä. Esimerkiksi vesi elementtinä tulee tutuksi niin ympäristön vesistöjen kuin uimahallin kautta: Vedellä voidaan leikkiä ja sen olomuotoja tutkia ja vedessä liikkumista kokeilla. Retkillä hyödynnetään mahdollisuuksia oppia eri ympäristöissä liikkumista matkan teko mukaan lukien. Retkille kuljetaan pääsääntöisesti kävellen, kaikkien edellytykset huomioiden, myös paikallisliikennettä voidaan hyödyntää erilaisiin kohteisiin tutustuessa.

Digitaalisten välineiden avulla oppimisympäristöt laajenevat entisestään. Digitaalisia työkaluja hyödynnetään esiopetuksessa ympäristöjen tutkimisessa, tiedon hakemisessa ja dokumentoinnissa yhdessä aikuisen kanssa. Esiopetuksessa tutustutaan erilaisiin digitaalisiin oppimispeleihin ja niiden mahdollisuuksiin. Digitaalisten välineiden käyttö esiopetuksessa tulee kuitenkin olla perusteltua ja niiden käytöstä keskustellaan huoltajien kanssa.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁵ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen

⁶⁵ Perusopetuslaki 47 a §

⁶⁶ Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

JÄMSÄ

Yhteistyö esiopetuksessa

Tiimin yhteistyöhön panostetaan Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa säännöllisesti. Pedagoginen asiantuntija tukee tiimiä yhteisen arvopohjan ja sopimusten luomisessa tiimin suunnittelupäivässä. Esiopetuksen tiimissä hyödynnetään jokaisen tiiminjäsenen ammatillista osaamista ja vahvuuksia. Esiopetuksen opettajat vastaavat pedagogisesta toiminnasta, mutta vastuuta toiminnan toteuttamisesta voidaan jakaa tiimiläisten kesken joustavasti. Tiimin jäsenet voivat jakaa osaamistaan myös ryhmärajojen yli.

Pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukevat tiimiä yhteisten sopimusten luomisessa, pedagogisessa työskentelyssä, oppimisen edellytyksiä tukevilla järjestelyillä, ryhmäkohtaisen tuen arvioinnissa ja järjestelyillä, sekä lapsikohtaisen tuen toteuttamisessa. Pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vierailevat tiimipalaverissa ja havainnoivat ryhmän toimintaa tiimin ja ryhmän tarpeiden edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toteuttaa lasten tarpeiden mukaan yhteisopettajuutta tai samanaikaisopettajuutta ryhmän opettajan kanssa ryhmä- ja lapsikohtaista tukea toteuttaessa.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteistyötä toteutetaan arjessa monipuolisesti. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ryhmiä järjestellään joustavasti niin, että samassa ryhmässä voi olla monen ikäisiä lapsia. Tällaisissa ryhmissä yhteistyön tekeminen on erityisen luontevaa. Lapsille luodaan mahdollisuuksia leikkiä ja toimia yhdessä myös yli ryhmärajojen yksikön arjessa ja yhteisissä tilaisuuksissa. **Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijät** kohtaavat yksiköiden ja alueiden yhteisissä kokoontumisissa, jossa luodaan yhteistä suuntaa yksiköiden toiminnalle. Yhteisellä suunnittelulla voidaan järjestää joustavia pienryhmiä yli ryhmärajojen. Myös muiden esiopetusryhmien kanssa tehtävään yhteistoimintaan ja suunnitteluun kannustetaan lasten edellytysten mukaan. Yksikön yhteistyökäytänteitä kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä, varhaisen tuen tarpeen tunnistamista sekä johdonmukaisen jatkumon rakentamista varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Jämsän esiopetus tekee monialaista yhteistyötä Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveystieteiden kanssa mukaan lukien opiskeluhoollon palvelut. Yhteistyökumppaneita ovat myös yksityiset terapiapalvelut ja tulkkipalvelut. Esiopetuksen monialaisessa yhteistyössä voidaan hyödyntää eri alojen osaajien taitoa laajentaa oppimiskokonaisuuksien sisältöjä. Tällaisia yhteistyötahoja ovat tulkkipalvelut, seurakunta, kirjasto, musiikkiopisto, liikuntapalvelut ja kotoutumispalvelut.

Esiopetuksessa lapsi kuuluu perusopetuslain mukaisen **opiskeluhoollon piiriin**. Opiskeluhoollon tavoite on edistää ja ylläpitää lapsen oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Opiskeluhoolto jakautuu **yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen** opiskeluhooltoon. Yhteisöllisen opiskeluhoollon tarkoitus on edistää yhteisön hyvinvointia, kun taas yksilöllinen opiskeluhoolto keskittyy lapsen tukemiseen yksilönä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön yhteisöllisestä hyvinvoinnista. Yhteisöllistä ja yksilöllistä opiskeluhoolltoa tukevat myös neuvolapalvelut sekä opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut. Kuraattorit kutsutaan tutustumaan esiopetuksen ryhmiin vuosittain, jotta kuraattori ja hänen tehtävänsä koulussa tulisi lapsille tutuksi. Yhteisöllistä ja yksilöllistä opiskeluhoolltoa toteutetaan ja kehitetään yhteistyössä hyvinvointialueen opiskeluhoollon henkilöstön ja huoltajien kanssa. Vuosikohtaisia, tarkempia sopimuksia opiskeluhoollon yhteistyön toteuttamisesta kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Yhteistyö huoltajan kanssa

Yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään pääsääntöisesti päivittäisissä arjen kohtaamisissa. Lapsen esiopetussuunnitelma (LEOPS) -keskusteluilla, vanhempainilloilla sekä huoltajille säännöllisesti suunnatuilla kyselyillä pyritään takaamaan huoltajien osallisuus esiopetuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Huoltajia tiedotetaan esiopetuksen toiminnasta sekä muutoksista toiminnassa ja rakenteissa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua esiopetuksen toimintaan erilaisten tapahtumien kautta ja heidän kokemuksiinsa ja osaamistaan hyödynnetään esim. tutustussa erilaisiin ammatteihin, harrastuksiin tai kulttuureihin. Siirtymävaiheissa huoltajien näkökulmat ja yhteistyö tukevat lapsen hyvää aloitusta esiopetuksessa ja perusopetuksessa.

Yhteistyö siirtymissä

Siirtymässä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tuetaan lasta yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijöiden sekä huoltajien kesken. Jämsän **esiopetuksen hyvään alkuun** kuuluvat aloituskeskustelut, tutustumiskäynnit ja vanhemmille järjestettävät vanhempainillat. Huoltajat ovat osallistuneet siirtymien kehittämiseen heille 2025 osoitetun kyselyn muodossa. Huoltajat pitävät tärkeinä kaikkia käytössä olevia siirtymäkäytänteitä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä. Etenkin tutustumismahdollisuudet uuteen ryhmään nähtiin merkittävinä.

Esiopetuksen aloituskeskustelu voidaan käydä perheen toiveen mukaan lapsen kotona tai esiopetuspaikassa. Esiopetusyksiköt järjestävät aloituskeskustelun lisäksi mahdollisuuden **tutustua** esiopetuspaikkaan huoltajan kanssa ennen esiopetuksen alkua. Esiopetusta edeltävänä keväänä vanhemmille järjestetään Jämsän esiopetuksen yhteinen esiopetuksen **vanhempainilta**, jossa tiedotetaan Jämsän esiopetuksen yleisistä periaatteista ja yhteistyöstä. Esiopetusryhmien tai yksiköiden omat vanhempainillat järjestetään lukukauden alussa. Tavoitteena on tiedottaa esiopetusryhmän käytänteistä ja toimintatavoista sekä kuulla vanhempien toiveita lapsensa esiopetukseen ja sen toimintaan liittyen. **Yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa** lapsille järjestetään mahdollisuuksia tutustua muihin tulevan ryhmän lapsiin arjen kohtaamisissa ja erilaisilla tutustumiskäynneillä. **Tiedonsiirto** varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tapahtuu lapsen 5-vuotisarvioinnin, lukivalmiuksien arviointimenetelmä LUKIVAn, varhaiskasvatussuunnitelman sekä tiedonsiirtokeskustelujen avulla. Seurakunnan kerhosta lähetetään tiedonsiirtolomake lapsen tulevaan esiopetusryhmään ja ollaan muutoin yhteydessä tarvittaessa.

Perusopetuksen kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on turvata lapsen kasvua ja oppimista tukeva johdonmukainen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen. Yhteistyötä perusopetuksen kanssa toteutetaan esiopetuksen aikana mukaillen esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyöhankkeessa luotua yhteistyöpolkua: [Jämsän esi- ja alkuopetuksen lukuvuoden toimintapolut \(2\).pdf](#) Esiopetusvuoden aikana pyritään suunnittelemaan ja järjestämään mahdollisuuksia kohdata koulun oppilaita ja tutustua koulun tiloihin ja työntekijöihin. Yhteistyön käytänteet suunnitellaan alueellisesti syyslukukauden alussa ja sovitut käytänteet kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Yhteistyö perusopetuksen kanssa tukee myös huoltajien näkökulmasta koulun aloitusta. Yhteistyö esiopetuksen aikana, kevätlukukauden **kouluun tutustuminen**, kuten myös **tiedon siirtäminen** koetaan erityisen tärkeiksi siirtymän tukemisessa. (Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen huoltajakysely 2025). Kevätkaudella nivelvaiheen tiedonsiirrolla pyritään takaamaan tarvittavan tiedon siirtyminen perusopetukseen sekä aloitusta tukevan perusopetuksen ryhmien rakenteiden ja tuen suunnittelu. Esiopetuksen ja perusopetuksen **nivelvaiheen tiedonsiirrolle** on sovittu seuraavia yhteisiä käytänteitä, joita tarkennetaan yksiköiden lukuvuosisuunnitelmassa:

- Lapsen esiopetussuunnitelman ja lapsen tukea koskevien lomakkeiden siirtäminen perusopetukseen
- Erityisopettajan tai luokanopettajan vierailu esiopetuksessa sekä muu yhteistyö
- Tiedonvaihto esiopetuksen opettajan, Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja perusopetuksen edustajan kanssa (vanhempia tiedotetaan tiedonvaihdesta etukäteen)

- Tarvittaessa järjestetään lapsikohtaiset tiedonsiirtopalaverit huoltajien, esiopetuksen ja perusopetuksen edustajien välillä

Yhteistyön arviointikäytännöt

Huoltajien näkökulmia yhteistyön arviointiin toteutetaan arjen tilanteissa, LEOPS –keskusteluissa ja huoltajakyselyssä. Tiimikirjaan dokumentoituja tavoitteita huoltajien kanssa toteutettavalle yhteistyölle arvioidaan tiimipalaverissa ja tiimiarviointissa.

Muun yhteistyön arviointia toteutetaan tiimiarviossa **tiimikirjan** ja yksiköiden palaverissa **lukuvuosisuunnitelman tuella**. Esiopetuksen tiimipalaverissa arvioidaan pedagogisen asiantuntijan ja aluepäällikön kanssa yhteistyön toteutumista varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja opiskeluhuollon kanssa. Muun monialaisen yhteistyön toteutumista arvioi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka koordinoi yhteistyötä hyvinvointialueen kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Esiopetuksen tiimeistä nousseita arviointeja käsitellään varhaiskasvatuksen joryssa sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen esihenkilöiden ja perusopetuksen rehtoreiden tapaamisissa.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

JÄMSÄ

Jämsän esiopetuksessa työtapoja suunnitellaan ja valitaan niin, että ne edistävät lapsen oppimisen iloa ja osallisuutta. Erilaisia tavat oppia huomioidaan työtapojen suunnittelussa ja tarpeen mukaan työtavoilla eriytetään opetusta. Työtapojen avulla opitaan ja myös itse työtavoista opitaan. Lasten kanssa tutustutaan uusiin tapoihin työskennellä pienin askelin.

Oppimisen iloa luodaan lasten toimijuutta vahvistavilla työtavoilla. Lasten osallisuus on vahvana leikissä ja leikkillisessä toiminnassa, mikä motivoi tutkimaan ja oppimaan. Leikkiä sekä leikkilisiä ja pelillisiä työtapoja hyödynnetäänkin lapselle luontaisena tapana oppia

uusia asioita. Esiopetuksessa mahdollistetaan itse tekeminen, kokeileminen ja tutkiminen työtapojen valinnalla ja oppimisympäristöä suunnitellen. Toiminnallisten työtapojen sekä luovien menetelmien hyödyntäminen opetuksessa tukevat lasten ajattelua, ongelmanratkaisua ja itseilmaisua. Erilaisiin oppimisympäristöihin tutustuen voidaan myös harjoitella työskentelyä ja toimimista uusissa ympäristöissä.

Lasten kanssa harjoitellaan esiopetuksessa myös pysähtymään ja työskentelemään pöydän ääressä. Opetuksessa on kuitenkin tärkeää huomioida lasten tarve vaihtelulle ja liikkeelle pöytätyöskentelyn lomassa. Työskentelyä suunniteltaessa huomioidaan myös vaihtelu aikuisjohtoisen opetuksen ja lapsen toimijuutta tukevan opetuksen välillä. Ryhmässä työskentelyn taitoja, kuten vuorottelua ja avun pyytämistä harjoitellaan yhdessä ja taitoja tehdään lapsille näkyväksi.

Yhdessä työskentelyn tapoja harjoitellaan lasten kanssa säännöllisesti. Lasten kanssa harjoitellaan työskentelyä pareittain, pienryhmissä ja ajoittain myös koko esiopetustyöryhmän kesken. Ryhmässä toimimisen taitoja, toisen huomioon ottamista ja neuvottelun taitoja opetellaan tukemaan yhdessä työskentelyn tueksi.

Tiimipalavereissa toteutetaan työtapojen arviointia ryhmävasun tiimisopimuksen, LEOPS-koontien sekä vuosisuunnitelman avulla. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota monipuolisten työtapojen ja lasten osallisuuden toteutumiseen toiminnassa. Esiopetuksen opettaja vastaa arvioinnin toteuttamisesta ja arviointia toteutetaan koko tiimin kanssa. Pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukevat arviointia ja kehittämistä havainnoimalla ryhmän toimintaa ja osallistumalla sovitusti tiimipalavereihin ja tiimiarviointeihin.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁸ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁹. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana.

67 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

68 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

69 Perusopetuslaki 22 §

On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁷⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

JÄMSÄ

Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutetaan arviointia laajasti **laadukkaan toiminnan varmistamiseksi**. Esiopetusryhmissä arviointia toteutetaan lähtökohtaisesti lapsen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi, lapsilähtöisen suunnittelun mahdollistamiseksi, toiminnan kehittämiseksi ja kasvatusyhteistyön vahvistamiseksi. Arviointia toteutetaan yksiköissä myös tiimityön tueksi, henkilöstön ammatillisen kasvun ja toimintaa tukevien rakenteiden varmistamiseksi ja kehittämiseksi, sillä tiimin ja henkilöstön toiminta ja rakenteet luovat pohjaa laadukkaalle varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnalle. Arviointia toteutetaan moninäkökulmaisesti: henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä esihenkilöt ja organisaation johto toimivat arvioijina. Yhteistyön arviointia toteuttavat lisäksi monialaiset yhteistyökumppanit, kuten opiskeluhoolto ja rehtorit.

⁷⁰ Perusopetusasetus 10 §

⁷¹ Perusopetuslaki 22 §

⁷² Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

⁷³ Perusopetuslaki 22 §

ARVIOINTI JÄMSÄN VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA ARVIOIDAAN
TOIMINTAA SUHTEESSA TAVOITTEISIIN

Arviointityökalut	Arvioinnin tarkoitus
VALSSI -prosessi	Varhaiskasvatuksen laadunhallinta- Arvojen ja pedagogisten tavoitteiden toteutuminen
Lapsen Vasu ja EOPS -prosessit Lapsen näkemys eri kyselyin Huoltaja-/asiakaskysely Ryhmävasu - tiimin toiminnan tavoitteet Läheisyyden kehä: osallisuus ja yhtenäisyys Kartoitukset	Lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen Lapsilähtöisen suunnittelun mahdollistaminen Toiminnan kehittäminen Kasvatusyhteistyön vahvistaminen
Tiimikirja ja tiimi-arvio	Tiimityön tukeminen
Itsearviot	Henkilöstön ammatillinen kasvu
VALSSI Laatukäsikirja Lukuvuosisuunnitelma Henkilöstökyselyt	Toimintaa tukevien rakenteiden kehittäminen

Arviointi Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Lapsen **opetuksen ja oppimisen tueksi** jokaiselle lapselle kirjataan **lapsen esiopetussuunnitelma** LEOPS. LEOPS –prosessiin kuuluu aloituskeskustelu sekä LEOPS-keskustelu huoltajan kanssa, jossa selvitetään lapsen ja huoltajan näkemyksiä lapsen oppimisesta ja sitä tukevista tekijöistä. Lapsi voi osallistua LEOPS-keskusteluun tai hänen näkemyksiään ja toiveitaan esiopetukselle selvitetään ennen keskustelua muilla tavoin. LEOPS –asiakirjaa täydennetään esiopetusvuoden aikana ja siihen kirjattuja tavoitteita esiopetuksen toiminnalle arvioidaan yhteistyössä huoltajan kanssa esiopetusvuoden keväänä.

Jämsän esiopetuksessa käytetään erilaisia **kartoitus- ja havainnointityökaluja** opetuksen ja oppimisen tueksi, kuten esiopetuksen LUKIMAT –matemaattisten taitojen arviointityökalua, Eskarin arki -havainnointia (Jyväskylän kaupunki) ja KieliPeda -kielitietoisien varhaiskasvatuksen työvälinettä. Näiden arviointityökalujen tuloksia hyödynnetään opetuksen suunnittelussa, tuen tarpeiden havaitsemisessa, sekä oppimisen seuraamisessa. Kartoituksien tulokset kirjataan lapsen esiopetussuunnitelmaan ja tulosten merkitystä avataan huoltajalle esiopetussuunnitelma keskustelussa. LEOPS kirjauksineen siirretään perusopetukseen nivelvaiheessa. Tämän lisäksi perusopetukseen välitetään tarvittaessa lisätietoa lapsen suomen kielen taidon seurannasta.

Lasten kanssa harjoitellaan **tavoitteen asettamista ja itsearviointia** niin ryhmässä kuin yksilöllisesti. Esiopetuksen alussa lapsen kanssa pohditaan, mitä hän haluaisi oppia esiopetuksessa ja yhdessä mietitään, miten tavoitteeseen voisi päästä aikuisen avulla. Esiopetuksessa tehdään näkyväksi pilkottuja työskentelytavoitteita sopiville ajanjaksoille niin, että ne ovat saavutettavissa. Ryhmän työntekijät tukevat tavoitteen mukaisessa työskentelyssä ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan lasten kanssa toiminnan jälkeen esim. hymynaamoin. Lapsia kannustetaan ja pienestäkin edistymisestä iloitaan yhdessä. Arjen lisäksi oman toiminnan arviointia harjoitellaan itsearvioinnissa, joka toteutetaan Wilman lomakkeen avulla yhdessä huoltajan kanssa. Itsearvioinnissa lapsi arvioi ajattelun ja oppimisen taitoja, kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun taitoja, itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja, monilukutaitoa, tieto- ja viestintätaitoja sekä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Lasten ajatuksia esiopetuksen toiminnasta selvitetään arjessa esimerkiksi toiminnan jälkeen tai lasten kokouksissa. Lapsien näkemyksiä selvitetään myös LEOPS –prosessissa ja eri kyselyiden avulla. Huoltajien näkemyksiä toiminnasta selvitetään arjen kohtaamisissa, vanhempainilloissa ja LEOPS –prosessissa. Saatua palautetta dokumentoidaan tiimin käyttöön, reflektoidaan tiimipalavereissa ja hyödynnetään opetuksen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Ryhmän työntekijät toteuttavat **tiimin toiminnan arviointia** tiimikirjan ryhmävasun, vasukoonnin ja tiimisopimuksen sekä Mitä pidät päiväkodista? -pelin ja huoltajilta saadun palautteen avulla. Arviointia toteutetaan säännöllisesti tiimipalaverissa sekä tiimiarvioissa. Lisäksi tiimin käytössä on Läheisyyden kehä -työkalu, jonka avulla selvitetään aikuisten ja lasten välisien suhteiden yhdenvertaisuutta. Valssin työkaluilla toteutettavassa arvioinnissa henkilöstö arvioi varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisen toiminnan toteutumista omassa ja tiimin toiminnassa. Jokaista työntekijää veloitetaan toteuttamaan **ammatillista kasvua tukevaa arviointia**, jota tuetaan myös kehityskeskustelussa. Valssin arviointityökaluja käytetään joustavasti muiden henkilöstön itsearvioinnin työkalujen rinnalla reflektoinnissa. Arviointien tuloksia hyödynnetään tiimin ja yksikön kehittämisessä.

Jokaiselle lapselle annetaan esiopetuksen lukuvuoden lopussa **Jämsän esiopetuksen osallistumistodistus**. Todistukseen kirjataan esiopetuspaikka ja ryhmä, lapsen nimi ja syntymäaika sekä todistuksen antamispäivä. Esiopetusryhmän opettaja allekirjoittaa todistuksen.

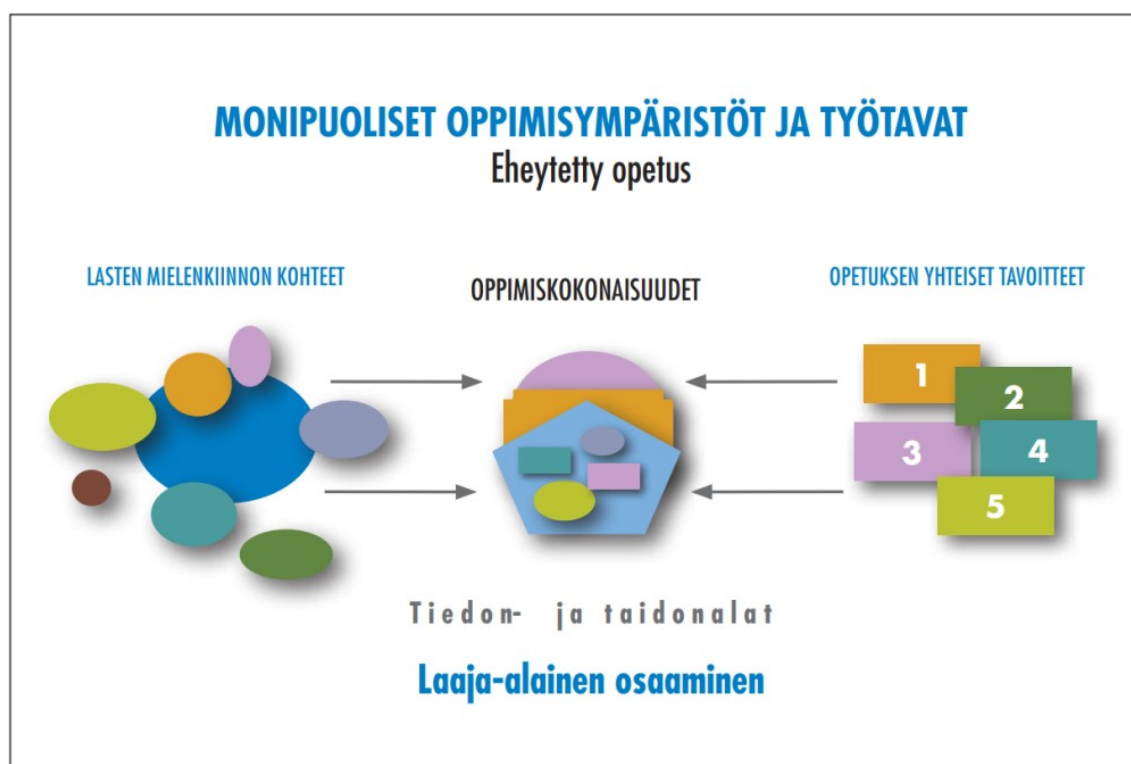
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien

suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

JÄMSÄ

Lasten tarpeita ja mielenkiinnonkohteita selvitetään Jämsän esiopetuksessa lapsen esiopetussuunnitelma -(LEOPS) prosessissa, lasten kokouksissa sekä arjen keskustelujen ja havainnointien kautta. Lapselta ja huoltajalta saatuja tietoja koostetaan lapsen esiopetussuunnitelmaan ja ryhmävasuun ja hyödynnetään tiimipalavereiden keskusteluissa sekä oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa annetaan tilaa myös lasten spontaaneille aloitteille ja pohdinnoille esiopetuksen arjessa. Tämä vaatii tiimiltä joustavuutta ja sensitiivisyyttä.

Esiopetuksen oppimiskokonaisuuksissa otetaan huomioon Jämsän historia, ympäristö, kulttuuri ja osaaminen. Myös ryhmän lasten kielet ja kulttuurit näkyvät esiopetuksen toiminnassa.

Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa voidaan hyödyntää huoltajien harrastuneisuutta ja osaamista ja Jämsän esiopetuksen yhteistyötahoja.

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesääteilytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään

loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukua kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista,

ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunteita kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittämään ajattelijoita ja oppijoita. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päätelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluokkiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä.

Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestäväään elämäntapaa kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää

huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia

kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään

⁷⁴ Perusopetuslaki 10 §

⁷⁵ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

JÄMSÄ

Jämsässä esiopetusta järjestetään suomen kielellä. Esiopetusryhmän lasten kielet huomioidaan lukuvuosisuunnittelussa ja oppimisympäristöä suunniteltaessa. Tarpeen mukaan ryhmässä järjestetään opetuskielen tukiopetusta, jonka toteuttamista koskevia järjestelyjä suunnitellaan ennen lukuvuoden alkamista.

Lasten kielet ja kulttuurit näkyvät esiopetuksen oppimisympäristössä. Kielitietoiseen oppimisympäristöön kiinnitetään huomiota heti esiopetuksen lukukautta suunnitellessa. Kielitietoisuutta ja suomen kielen oppimista tuetaan esimerkiksi Turun yliopistossa kehitetyn KieliPeda -työvälineen avulla. KieliPeda työvälineellä voidaan arvioida ja kehittää kielitietoista oppimisympäristöä, tarkastella ryhmän lasten kielimaailmoita ja seurata lapsen suomen kielen taitojen edistymistä. Suomi toisena kielenä opetusta suunnitellaan ja toteutetaan sekä esiopetuksen arjessa, että kohdennetuissa S2 -hetkissä. KieliPedan käyttöä ja muita Jämsän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintamalleja kieli- ja kulttuuritietoisien toiminnan toteuttamisessa on koottu KIEKU –oppaaseen (Kieli- ja kulttuuritietoisuus Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2024). Jämsän varhaiskasvatus ja esiopetus kuuluu myös Jyväskylän yliopiston KIMO – verkostoon, joka tukee kielitietoisuuden opetuksen kehittämistä.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearvointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- tai yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁹ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁹ Perusopetuslaki 20 a §

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸², jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhoillosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

JÄMSÄ

Jämsässä esiopetusta tarjotaan lähipäiväkodeissa inklusioperiaatteiden mukaisesti. Lapselle järjestetään tarvitsemansa tuki ensisijaisesti hänen omassa esiopetusryhmässään. Tuen

80 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

81 Perusopetuslaki 20 b §

82 Perusopetuslaki 20 a §

83 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

järjestämisen lähtökohtina ovat lapsen vahvuudet sekä lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet.

Jämsässä varhaiskasvatusjohtajalla on ylin vastuu esiopetuksen tuen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksen johtoryhmä koordinoi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä, sen suunnittelua, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatuksen aluepäällikkö on vastuussa toimintayksikössään järjestettävän esiopetuksen laadusta ja sen kehittämisestä yhteistyössä pedagogisen asiantuntijan kanssa. Varhaiskasvatuksen aluepäällikkö vastaa yhteistyössä opetuksen järjestäjän kanssa riittävästä henkilöstöresurssista, henkilöstön osaamisesta sekä oppimisympäristöstä.

Esiopetusryhmissä työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsiryhmässä oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Jokaisella varhaiskasvatusalueella työskentelee pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja, jotka tukevat tiimiä oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja käytäntöön panemisessa. Aluepäällikkö, pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelevat yhteistyössä rakenteellisia järjestelyjä lapsiryhmärakenteiden, tarvittavan työntekijäresurssin ja tilojen käytön osalta. Lapsiryhmiä muodostettaessa hyödynnetään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välisistä tiedonsiirtopalaveista, lasten vasuista, 5-vuotistehtävistä ja lapsille tehdyistä kartoituksista saatua tietoa lapsista. Lapsiryhmän tarpeiden pohjalta esiopetusryhmään muodostetaan tiimi, jolla on lapsiryhmän tarpeita vastaavaa osaamista ja tietotaitoa.

Esiopetusyksikön lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan esiopetusryhmän oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen käytänteet sekä oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sen tiedon perusteella, mikä on saatavilla esiopetusryhmiä muodostettaessa. Lukuvuosisuunnitelmaan tehdään suunnitelma varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta opetuksesta muun opetuksen yhteydessä sekä suunnitelma mahdollisen lapsikohtaisen tuen toteutuksesta sekä vastuista. Lukuvuosisuunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen aluepäällikkö yhteistyössä pedagogisen asiantuntijan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen mahdollisesti saamaa tukea, siihen liittyviä menetelmiä ja tukitoimia tarkennetaan tiimien pedagogiseen suunnitelmaan, tiimikirjaan. Jokaiselle lapselle laaditaan esiopetusvuoden alussa lapsen yksilöllinen suunnitelma (LEOPS) yhdessä lapsen ja lapsen huoltajien kanssa. LEOPSiin kirjataan niitä oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja, joista lapsi on hyötynyt. LEOPSiin yhdessä kirjattuja suunnitelmia arvioidaan huoltajien kanssa säännöllisesti lukuvuoden edetessä. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan asetetaan tavoitteet esiopetuksen pedagogiselle toiminnalle. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuki yhteensovitetaan esiopetuksessa annettavan tuen kanssa. Tavoitteena on eheän päivän luominen lapselle. Lapsen esiopetussuunnitelma toimii myös varhaiskasvatussuunnitelmana.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkintemispalveluita, lapsikohtaista

avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

JÄMSÄ

Jämsässä tavoitteena on luoda lapsille sujuva ja yhtenäinen opinpolku, jossa tuetaan lasten oppimista, nivelvaiheen sujuvuutta ja tiedonsiirtoa esiopetuksesta perusopetukseen. Yhtenäisen opinpolun luominen lapsille vaatii yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen henkilöstöltä. Ennen esiopetuksen alkamista jokaisen lapsen huoltajan kanssa pidetään aloituskeskustelu, jossa on mahdollista saada huoltajalta tietoa lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja tarpeistaan. Tietoa lapsen saamasta tuesta varhaiskasvatuksessa siirretään esiopetukseen myös varhaiskasvatuksen suunnitelman avulla sekä tiedonsiirtokeskusteluissa. Lasten oppimisen kannalta välttämättömät tiedot siirtyvät perusopetukseen ensisijaisesti lapsen lapsen esiopetussuunnitelma (LEOPS)- lomakkeen kautta sekä mahdollisen lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman kautta. Tarpeen mukaan perusopetuksen erityisopettaja tai tuleva luokanopettaja osallistuvat kevään LEOPS -arviointikeskusteluun, jotta lapsen tuen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen olisi mahdollisimman sujuvaa. Perusopetuksen erityisopettaja vierailee mahdollisuuksien mukaan esiopetusryhmässä ja havainnoi lapsiryhmän toimintaa. Lasten kouluun tutustumista tuetaan aluekohtaisilla yhteistyön käytänteillä sekä muilla lasta tukevilla tavoilla yhteistyössä opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa.

Jokaisella varhaiskasvatusalueella luodaan tarkennetut yhteistyön ja siirtymävaiheiden käytänteet, joilla varmistetaan oleellisten tuen järjestämiseen liittyvien tietojen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen sekä lasten tuettu siirtyminen. Yhteistyö- ja siirtymäkäytänteet kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen aluepäällikkö vastaa siirtymävaiheiden käytänteiden rakentamisesta yhdessä pedagogisen asiantuntijan kanssa. Esiopetusryhmän opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat tiedonsiirrosta yhteistyössä pedagogisen asiantuntijan kanssa.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

⁸⁵ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁶ Perusopetuslaki 20 b §

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁷. Ne ovat yleinen tukiopeus, opetuskielen tukiopeus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakkoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁹⁰ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

88 HE 114/2024 vp, s. 57–58

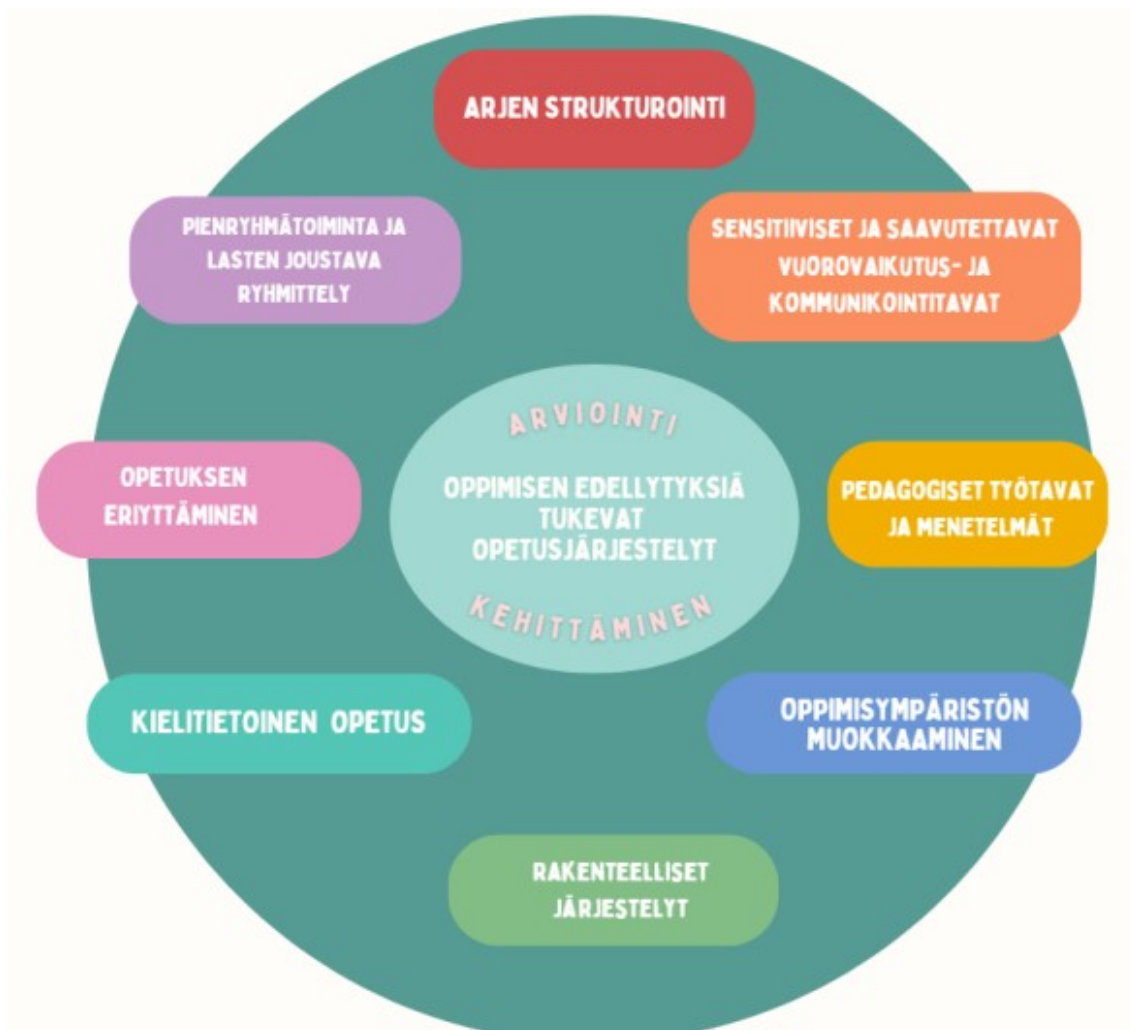
89 Perusopetuslaki 20 b §

90 Perusopetuslaki 20 b §

91 Perusopetuslaki 20 b §

JÄMSÄ

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt on laaja kokonaisuus pedagogisia ja rakenteellisia järjestelyjä, joissa lähtökohtana ovat lapsen ja lapsiryhmän tarpeet, vahvuudet ja mielenkiinnonkohteet. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa esiopetusryhmässä työskentelevä opettaja. Koko esiopetuksen tiimi osallistuu oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttamiseen. Sopivien opetusjärjestelyjen rakentaminen vaatii jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, jotta lasten ja lapsiryhmän tarpeisiin voidaan vastata mahdollisimman hyvin. Jämsässä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstö on keskustellut pedagogisissa kahviloissa peruspedagogiikan sisällöistä sekä merkityksestä laadukkaan pedagogiikan rakentumisessa. Keskustelujen pohjana toimivat Jämsän varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu kuvio laadukkaan "peruspedagogiikan palasista". Käytyjen keskusteluiden pohjalta laadittiin peruspedagogiikan hyvät käytänteet kuvaava malli. Tätä mallia on muokattu vastamaan oppimisen edellytyksiä tukevia oppimisjärjestelyitä esiopetuksessa.

RAKENTEELLISET JÄRJESTELYT

- Tilojen esteettömyys: tiloja muokataan kaikkien lasten tarpeita vastaavaksi
- Lapsiryhmää voidaan tarpeen mukaan pienentää
 - kasvattajan lapsiryhmässä voi olla enimmillään 18
- Lapsiryhmän henkilöstöresurssia voidaan vahventaa yhdellä kasvatusvastuullisella työntekijällä
- Osaamisen vahvistaminen

Oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset järjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevissa opetusjärjestelyissä voidaan nähdä niin **rakenteellisia kuin pedagogisia järjestelyjä**, joiden kautta tuetaan esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Oppimisen edellytyksiä tukevien järjestelyjen suunnittelu on prosessi, joka alkaa jo hyvissä ajoin ennen esiopetusvuoden alkua. Ennen esiopetusvuoden alkua korostuvat varsinkin rakenteellisten opetusjärjestelyjen suunnittelu ja valmistelu. Tällaisia rakenteellisia järjestelyjä ovat esimerkiksi **lapsiryhmän koon sekä työntekijäresurssin määrittäminen**. Jos lapsiryhmän tuen näkökulmasta katsotaan tarpeelliseksi, on lapsiryhmäkoko mahdollista pienentää tai henkilöstöresurssia lisätä lapsiryhmään. Pienennetyn lapsiryhmän koko voi olla 18 lasta/esiopetusryhmä ja työntekijäresurssia on mahdollista lisätä yhdellä kasvatusvastuullisella työntekijällä. Lisäksi fyysisten tilojen suunnittelu lapsiryhmän tarpeisiin sopivaksi on yksi tärkeä rakenteellinen opetusjärjestely. **Fyysisten tilojen järjestelyä** toteutetaan jo ennen toimintakauden alkua lasten vasujen ja tiedonsiirtokeskusteluissa saadun tiedon pohjalta.

ARJEN STRUKTUROINTI

- johdonmukainen ja ennakoitava arki
- **-> turvallisuuden tunne**
- tiimit luovat yhteiset suunnitelmat ja sopimukset toimintatavoista
- lapsille luodaan selkeä oppimisympäristö, odotukset ja rutiinit
- aikuisten vuorovaikutus on johdonmukaista
- lasten erilaiset tarpeet struktuurin selkeyttämisessä huomioidaan

PIENRYHMÄTOIMINTA JA LASTEN JOUSTAVA RYHMITTELY

- jaetaan lapsiryhmä joustavasti erilaisiin ja eri kokoihin pienryhmiin esim.
 - lasten tarpeiden, vahvuuksien
 - toiminnan
 - kehitysvaiheen tai iän mukaan
- sitoudutaan toimimaan pienryhmissä yhteisten sopimusten mukaan
- suunnitellaan pienryhmien toimintaa joustavasti kiireettömyys huomioiden

OPETUKSEN ERIYTTÄMINEN

- tuetaan kaikkien lasten mahdollisuuksia osallistua toimintaan lapsen tarpeiden mukaan
 - autetaan lasta onnistumaan
 - muokataan haasteista sopivia
 - kaikkien ei ole pakko tehdä kaikkea
- huomioidaan lasten mielenkiinnonkohteet motivoinnissa

Arjen strukturointi, pienryhmätoiminta ja joustava ryhmittely sekä opetuksen eriyttäminen

Suunnittelun oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen osalta tulee lähteä liikkeelle lapsiryhmän tarpeista, vahvuuksista ja mielenkiinnonkohteista. Oppimisen edellytyksiä tukevin järjestelyinä esiopetuksen arjessa toimivat monet pedagogiset järjestelyt, joilla tuetaan lasten oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Lasten oppimista ja kehitystä esiopetusryhmässä tuetaan esiopetusryhmässä **arjen selkeällä strukturoimisella**, kuten selkeällä päivärytmillä. Päivärytmin ja arjen strukturoinnin kautta tavoitteena on luoda lapsiryhmään ennakoitavuutta, turvallisuuden tunnetta ja tukea lasten osallisuutta. Päivärytmin tulee olla kuvitettu ja kaikkien lasten nähtävillä.

Lasten joustavan ryhmittelyn sekä opetuksen eriyttämisen kautta on mahdollista tukea lasten oppimista ja kehitystä lapsiryhmässä struktuuria luoden. Lasten joustavan ryhmittelyn, kuten pienryhmätoiminnan tarkoituksena on vastata lasten kehityksen mukaisiin tarpeisiin ja tukea lasten toiminnanohjausta. Pienissä ryhmissä toimiessa ja toimintaa porrastamalla luodaan lapsiryhmään hetkiä, joissa ympärillä on vähemmän häiriötekijöitä ja työntekijöiden on helpompi kohdata lapset ja tukea heidän oppimistaan. Opetuksen eriyttämisellä tarkoitetaan toiminnan ja opetuksen muokkaamista lasten kehitystä ja oppimisvalmiuksia vastaavaksi. Opetusta voidaan eriyttää esimerkiksi tarjoamalla lapsille heille mukautettua toimintaa tai huomioimalla erityisesti lasten tietyt mielenkiinnonkohteet tai vahvuudet. Opetuksen eriyttämisellä huomioidaan lapset, jotka ovat oppimisessaan pidemmällä tarjoamalla heille lisähaastetta. Opetuksen eriyttämisessä hyödynnetään havainnoinnin ja arviointityökalujen esimerkiksi Eskarin arki- materiaalin, LukiMatin ja kielellisten kartoitusten avulla saatua tietoa lapsen oppimisvalmiuksista. Esiopetuksen alussa varhaiskasvatuksesta saatua tietoa käytetään hyödyksi pienryhmiä muodostettaessa ja eriyttämistä suunniteltaessa.

LAPSEN TOIMINNAN- OHJAUKSEN TUKEMINEN - tutustutaan lasten tarpeisiin ja vahvuuksiin, luodaan tiimille yhtenäiset toimintatavat - aikuinen auttaa ja ohjaa johdonmukaisesti - pilkotut ohjeet tukevat monia lapsia! - selkeytetään ja ennakoidaan päivän kulkua ja toimintoja sanoin, kuvin ja ajastaen - luodaan selkeät rajat ja odotukset lapsille - huomioidaan lasten viireystilat arjessa - luodaan rauhallisia hetkiä, mahdollistetaan aikuisen syli - mahdollistetaan liikkuminen	LAPSEN ITSETUNNON VAHVISTAMINEN - lapsen lämmin ja aito kohtaaminen - hyvän huomaaminen sanoin, ilmein ja elein: olet hyvä juuri noin! - lupa makata ja harjoitella, kehutaan yrityksestäkin - myönteiseen ilmapiiriin panostetaan - asetetaan lapselle turvalliset rajat ja opetetaan lapselle omien rajojen asettamista sekä turvataitoja	LEIKKI- JA KAVERITAITOJEN TUKEMINEN - työntekijä on läsnä leikkisä - aikuinen mallintaa, ohjaa, rikastuttaa, innostaa - leikin mahdollistaminen - mahdollisuus laajentaa leikkiä - innostava ympäristö - leikkiaika ja -rauha - tuetaan leikkiä eri kaverien kanssa - tuetaan ristiriitatilanteissa ja harjoitellaan aikuisen tuella	LAPSEN KEHITYKSEN ERI OSA-ALUEIDEN TUKEMINEN - huomioidaan lasten vahvuudet sekä yksilölliset ja kehitystason mukaiset tarpeet - havainnoidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti lasten toimintaa - annetaan mahdollisuuksia kokeilla, harjoitella ja toistaa, eriytetään toimintoja - toteutetaan monipuolista, suunnitelmallista toimintaa ja kokopäiväpedagogiikkaa: jokaisessa hetkessä on mahdollisuus oppia!
---	---	--	--

Oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia työtapoja

Lapsiryhmän oppimisen edellytyksiä ja kehitystä voidaan tukea monilla pedagogisilla työtapoilla ja menetelmillä. Erilaisilla pedagogisilla menetelmillä voidaan tukea mm. lasten **toiminnanohjausta, itsetuntoa, kaveri- ja leikkitaitoja sekä eri kehityksen osa-alueita**. Lasten tarpeiden, taitojen, vahvuuksien ja mielenkiinnonkohteiden havainnoiminen ja arvioiminen on erityisen tärkeää, jotta lapsiryhmää ja yksittäisiä lapsia tukevia pedagogisia menetelmiä on mahdollista löytää. Työntekijän aito ja ohjaava läsnäolo lapsiryhmässä tukee niin lasten toiminnanohjausta, kaveri- ja leikkitaitoja, itsetuntoa kuin eri kehityksen osa-alueiden vahvistamista. Läsnä oleva työntekijä kuulee ja näkee lasten tarpeet ja pystyy vastaamaan niihin tarpeiden mukaisesti. Tärkeää on, että työntekijä kohtaa lapset sensitiivisesti ymmärtäen, kannustaen ja innostaen. Työntekijä on lasten tukena erilaisissa oppimis- ja vuorovaikutustilanteissa ja auttaa lapsia oppimaan. Kuvien käyttäminen opetuksen tukena on hyvä keino tukea lasten ja lapsiryhmän toimintaa. Kuvien avulla voidaan lapsiryhmässä tukea mm. lasten vuorovaikutusta, kommunikointia, toiminnanohjausta sekä tunne- ja kaveritaitoja.

SENSITIIVISET JA SAAVUTETTAVAT VUOROVAIKUTUS- JA KOMMUNIKOINTITAVAT - mahdollistetaan kommunikointi ja vuorovaikutus eri tavoin: elekieli, kuvat, viittomat, eri kieliset sanat - lasten erilaisiin vuorovaikutus-tarpeisiin vastataan: sensitiivisyys ja aito läsnäolo - johdonmukaisuus, aikuinen mallina - ilmeet ja eleet yhtenevät puheen kanssa - tiimin jäsenillä yhtenäiset vuorovaikutuksen tavat	KIELITIETOINEN OPETUS - Rohkaistaan lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti - Tehdään monikielisyys näkyväksi ryhmän toiminnassa ja oppimisympäristössä - Henkilöstö toimii tietoisena kielen mallina ja tukijana lapsiryhmälle
--	--

Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat sekä kielitietoinen opetus

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen kannalta tärkeää on lapsiryhmän **vuorovaikutus- ja kommunikointitavat**. Tärkeää on, että lapsiryhmässä työntekijät ovat aidosti läsnä ja lasten erilaisiin vuorovaikutusaloitteisiin vastataan sensitiivisesti ja lapsen edun mukaisesti. Vuorovaikutuksen tulee olla myönteistä ja lapsen itsetuntoa tukevaa sekä oppimiseen ja kehitykseen kannustavaa. Vuorovaikutuksessa on otettava huomioon erilaiset vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, kuten puhe, elekieli, viittomat, kuvat sekä eri kielet. Vuorovaikutuksen tulee olla johdonmukaista ja selkeästi tulkittavissa. Puheen ja elekielen tulee olla yhdenmukaista, jotta lapselle ei anneta ristiriitaisia viestejä. Tiimin tulee keskustella ja sopia vuorovaikutuksensa tavoista, että tiimi pystyy toimimaan yhtenäisesti ja kaikilla tiimin jäsenillä on samansuuntaiset tavat olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa.

Kielitietoinen opetus on yksi oppimisen edellytyksiä tukeva opetusjärjestely. Kielitietoisessa opetuksessa henkilöstö auttaa lapsia oppimaan suomen kieltä, rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti, välittää arvostusta lasten kaikkia kieliä kohtaan sekä tekee monikielisyyttä näkyväksi ryhmän toiminnassa ja oppimisympäristössä. Tämä vaatii työntekijöitä huomion kiinnittämistä eri kieliin arjessa, kielten näkyväksi tekemistä, rikkaan kieliympäristön rakentamista sekä monipuolista kielitietoista opetusta tukevien työmenetelmien hyödyntämistä. Kielitietoinen oppimisympäristö tarjoaa runsaasti erilaisia tilaisuuksia puheen ymmärtämiseen, tuottamiseen

ja kielen monipuoliseen käyttöön. Ryhmässä tulee olla esillä muun muassa erilaisia ja eri kielisiä tekstejä ja kirjallisuutta. Lapsille myös luetaan, kerrotaan tarinoita ja kannustetaan itse keksimään niitä. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota opetuksessa käytettäviin käsitteisiin ja niiden ymmärrettävyyteen. Avainkäsitteiden ja työvaiheiden kuvittaminen tukevat uusien käsitteiden oppimista ja toimintaan osallistumista. Lasten osallisuutta tuetaan myös muissa arjen tilanteissa lapsen tarvitsemaa kielitaitoa vahvistaen. Kielitietoista oppimisympäristöä arvioidaan ja mukautetaan aina kyseisen lapsiryhmän mielenkiinnon ja osaamisen mukaisesti. Kielitieteisen oppimisympäristön arvioinnissa, huoltajien kanssa monikielisen lapsen näkökulmasta tehtävässä yhteistyössä sekä lasten suomen kielen taitojen edistymiseen seurannassa hyödynnetään esim. KieliPeda- työvälinettä.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot Jämsän esiopetuksessa

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja tarjotaan lapsille oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen yhtenä tavoitteena on vahvistaa jokaisen lapsen osallisuutta omassa esiopetusryhmässään. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen tarpeen arviointi ja suunnittelu aloitetaan keväällä ennen esiopetusvuoden alkua ja kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen tarpeen arviointiin käytetään varhaiskasvatuksessa saatuja tietoja lasten kehityksestä ja oppimisesta. Tällaisia tietoja voivat olla mm. lasten vasut, 5-vuotisarviointit, LUKIVA-lukivalmiuksien arviointimenetelmä sekä muut mahdolliset kartoitukset tai siirtotiedot. Jos lapsi ei ole aiemmin osallistunut varhaiskasvatukseen, korostuu huoltajilta saadun tiedon merkitys lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyen. Näiden tietojen pohjalta esiopetusryhmään resursoidaan työntekijöitä ja osaamista, jotta ryhmäkohtaiset tukimuodot on mahdollista järjestää. Opettajien yhteistyömahdollisuuksia yli ryhmärajojen voidaan hyödyntää tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssia lapsiryhmään kohdennetaan lukuvuosisuunnitelmaan kirjatun ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnitelman mukaisesti ja resurssia arvioidaan ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden arvioinnin yhteydessä. Pohjana ryhmäkohtaisten tukimuotojen tarpeen arvioinnille vuoden aikana toimivat havainnot ja kartoitukset lasten kehityksestä ja oppimisesta.

Yleinen tukiopetus

Yleisessä tukiopetuksessa lähtökohtana ovat lasten tarpeet. Yleistä tukiopetusta kohdennetaan oppimiskokonaisuuksiin ja niiden sisältöihin, kuten matemaattisiin, kielellisiin tai tunne- ja vuorovaikutustaitoihin. Esiopetusryhmässä työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ensisijaisesti yleisen tukiopetuksen järjestämisestä, mutta opetusta voidaan antaa myös yhteistyössä toisten opettajien kanssa. Varhaiskasvatuksen pedagoginen asiantuntija ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja ovat tarpeen mukaan tukena yleisen tukiopetuksen suunnittelussa ja järjestämisessä. Yleisen tukiopetuksen järjestämisessä ja toteutuksessa hyödynnetään havaintojen ja kartoitusten esimerkiksi LukiMatin, kielellisten valmiuksien kartoitusten, Eskarin arki- materiaalin pohjalta saatuja tietoja lasten taidoista ja oppimisvalmiuksista. Yleistä tukiopetusta toteutetaan eriyttämällä vahvemmin opetusta ja toimintaa lasten oppimista ja hyvinvointia vahvistaen. Opetuksen eriyttäminen järjestetään ensisijaisesti joustavissa pienryhmissä niin, että lapsille suunnitellaan heidän osaamistaan ja oppimistaan tukevaa toimintaa ja materiaaleja. Yleistä tukiopetusta voidaan antaa myös samanaikaisopettajuutta toteuttaen tai säännöllisesti toteutuvana kiinteänä pienryhmänä yhteistyössä muiden opettajien kanssa.

Opetuskielen tukiopetus

Opetuskielen tukiopetuksen avulla vahvistetaan lasten opetuskielen osaamista ja taitoja sekä tuetaan esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelun lähtökohtana on lasten opetuskielen oppimisen tarpeet. Jämsässä opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa hyödynnetään varhaiskasvatusaikana saatuja tietoja lasten kielellisistä taidoista sekä huoltajilta saatuja tietoja. Opetuskielen tukiopetuksessa huomioidaan niin eri kielitautaiset lapset kuin lapset, joilla muusta syystä on tarpeita vahvistaa opetuskielen taitoja. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään yleisen tukiopetuksen tavoin ensisijaisesti joustavissa pienryhmissä osana esiopetusta kielitietoisuuden opetuksen periaattein. Opetuskielen tukiopetusta voidaan järjestää myös samanaikaisopettajuudessa tai säännöllisesti toteutuvana kiinteänä pienryhmänä yhteistyössä muiden opettajien kanssa.

Kielitietoiseen tukiopetukseen kuuluu myös suomi toisena kielenä (S2) -opetus, jonka toteuttamisen linjoja on kirjattu KIEKU –oppaaseen (Kieli- ja kulttuuritietoisuus Jämsän varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2024). Jämsän esiopetuksen suomi toisena kielenä opetuksen suunnittelussa hyödynnetään Turun yliopiston kehittämän KieliPeda -työvälineen suomen kielen taitojen seurantalomaketta, joka tukee havainnointia ja ohjaa löytämään lapsen kielitaidon tukemiselle ajankohtaisia aiheita. Opetuksen suunnittelussa huomioidaan myös leopsiin kirjatut lapsen mielenkiinnonkohteet ja arjen osallisuuden vahvistaminen lapsen arjessa tarvitsemaa kielitaitoa tukemalla. Suomi toisena kielenä -opetusta (S2) järjestetään integroituna muuhun pedagogiseen toimintaan sekä erillisenä tavoitteellisenä ja suunnitelmallisena pienryhmäopetuksena. Lapsen kielitaidon ja ymmärtämisen tukeminen huomioidaankin kaikessa esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen toiminnassa ja arjessa. Kohdennettua S2 -opetusta järjestetään säännöllisesti viikoittain ja siinä keskitytään kielen eri osa-alueiden tukemiseen ja esiopetuksen käsitteistöön. Arvio suomen kielen taidoista sekä tavoitteet S2 -opetukselle kirjataan lapsen esiopetussuunnitelmaan. Tarkemmat ohjeet suunnitelman kirjaamiselle on kirjattu KIEKU –oppaaseen.

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus on osa esiopetuksen toimintaa ja opetusta. Se kohdentuu koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa samanaikais- tai yhteisopettajuudella ryhmän opettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus voi kohdentua myös pienemmille lapsiryhmille. Pienryhmien koko perustuu havaittuihin tarpeisiin ja ryhmiä muodostetaan joustavasti. Samanaikais- ja yhteisopetus edellyttää opettajalta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajalta yhteistä aikaa suunnittelulle ja arvioinnille, yhteistä arvopohjaa ja avointa kommunikaatiota. Yhteistyön mahdollistaa varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännölliset käynnit esiopetusryhmässä, osallistuminen tiimipalaveriin, yhteiset keskustelut ja tarvittaessa erikseen sovitut konsultaatiot. Konsultaatiolla tarkoitetaan vuorovaikutteista ja kysymysten kautta oivalluksia etsivää keskustelua, jonka tarkoituksena on sopia arjen tavoitteista ja toimintatavoista yhdessä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiolla vahvistetaan esiopetusryhmän henkilöstön erityispedagogista

osaamista ja mallinnetaan sekä perehdytetään henkilöstöä erilaisten menetelmien ja materiaalien käytössä.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹² viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹³. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹⁴.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkittamispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkittamispalveluita. Oikeus tulkittamispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkittamispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä

⁹² Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

⁹³ Perusopetuslaki 20 c §

⁹⁴ Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁵ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁶, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

JÄMSÄ

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut Jämsässä

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan yhteistyössä ryhmän opettajan, pedagogisen asiantuntijan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja aluepäällikön kanssa ja ne kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja tarkennetaan tarpeita vastaavaksi esiopetusvuoden aikana ja niitä arvioidaan suunnitelmallisesti ja säännöllisesti esiopetuksen arjessa sekä tiimipalaverissa.

Ryhmämuotoisten tukimuotojen riittävyden arvioinnissa merkittävää on opettajien ja muun henkilöstön itsearviointi. Arvioinnissa huomioidaan myös lapsilta ja huoltajilta saatu palaute. Monialaisten yhteistyötahojen näkökulmien huomioonottaminen arvioinnissa mahdollistaa laaja-alaisemman näkökulman luomisen. Arvioinnin tavoitteena on varmistaa, että esiopetusryhmässä tuetaan kaikkien lasten oppimista ja osallisuutta.

Yleisen tukiovetuksen riittävyttä arvioidaan havainnoimalla lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Näiden ohella arvioidaan myös eriyttämisen keinoja sekä käytettyjä opetustapoja. Arvioinnin välineinä voidaan käyttää esimerkiksi LukiMat-matematiikan arviointimateriaalia ja Kielipeda-työvälinettä sekä muita yhteisesti esiopetusryhmässä sovittuja materiaaleja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee tarvittaessa yksilöllisiä arviointeja sekä kartoituksia.

Opetuskielen tukiovetuksen riittävyttä arvioidaan lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista havainnoiden sekä kielitietoista opetustapaa ja oppimisympäristöä arvioiden. Arvioinnin välineinä voidaan käyttää esimerkiksi Kielipeda -työvälinettä sekä muita soveltuvia kielellistä kehitystä arvioivia materiaaleja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee tarvittaessa kielitaidon kartoituksia kielitaidon kehityksen seurannan tueksi.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antaman opetuksen riittävyttä muun opetuksen yhteydessä arvioidaan havainnoimalla lasten oppimista ja esiopetuksen osallistumista sekä arvioimalla erityisopetuksen vaikuttavuutta koko ryhmälle. Arviointikeskustelua käydään yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tiimipalaverissa.

95 Terveystenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

96 Perusopetuslaki 20 c §

Esiopetusryhmän opettaja vastaa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnista yhteistyössä pedagogisen asiantuntijan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Jos havaitaan, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät ole riittäviä takaamaan lapsen suotuisaa kehitystä, oppimista ja hyvinvointia esiopetuksessa, otetaan asia puheeksi huoltajan kanssa. Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot on arvioitu riittämättömiksi.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁷ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁸ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁹ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja¹⁰⁰. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰¹. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰² mukaisten opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista¹⁰³. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰⁴ tai tukipalveluita¹⁰⁵, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

⁹⁷ Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

⁹⁸ Perusopetuslaki 20 d §

⁹⁹ Perusopetuslaki 20 d §

¹⁰⁰ Perusopetuslaki 20 d §

¹⁰¹ Perusopetuslaki 20 d §

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)

Jämsän kaupunki

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi Jämsässä

Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista vastaa esiopetusryhmän opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yhteistyö huoltajien kanssa on keskeisessä roolissa, jotta kokonaisnäkemys lapsesta eri toimintaympäristöissään saadaan luotua ja tarpeita vastaava tuki voidaan yhteistyössä suunnitella. Arvioinnissa selvitetään ja otetaan huomioon myös lapsen mielipiteet hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Tämä toteutetaan esimerkiksi havainnoimalla lapselle luontaista toimintaa lapsiryhmässä, hänen tekemiään aloitteita, tai keskustelemalla lapsen kanssa kahden kesken käyttämällä eri kommunikaation keinoja vuorovaikutuksen tukena.

Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee toimintaa ensisijaisesti ryhmätasolla. Ennen lapsikohtaisen tuen suunnittelua tulee tarkkaan arvioida miten oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt sekä ryhmäkohtaiset tukimuodot on toteutettu, ja miten ne ovat tukeneet lasten oppimista. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa selvitetään oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdolliset toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Arviointia kohdennetaan käytettyihin työtapoihin ja pedagogisiin menetelmiin, esteettömyyteen, ryhmien muodostamiseen sekä tiimin väliseen yhteistyöhön. Näiden perusteella saadaan arvioitua, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Lapselle laaditaan Wilmaan yksilöllinen suunnitelma lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta.

Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa otetaan huomioon lapsen mahdollisesti varhaiskasvatuksessa saama tuki ja sen toteutuminen sekä vaikuttavuus. Tuen tarpeen arviointiin osallistuvat tarvittaessa opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Huoltajien suostumuksella mukaan arviointiin voidaan pyytää myös muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystalvasta.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁶. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁸. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁹.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä.

¹⁰⁶ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁷ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁸ Perusopetuslaki 20 e §

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 20 e §

Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava¹¹⁰ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹¹.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Jämsän kaupunki

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma Jämsässä

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella laaditaan tuen toteuttamista koskeva lapsen yksilöllinen suunnitelma Daisyyn. Lapsikohtaisia tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti lapsen tarpeiden perusteella. Lapsikohtaisia tukitoimia ovat säännöllinen erityisopettajan antama opetus, tulkittamispalvelut, avustajapalvelut ja erilaiset apuvälineet. Suunnitelman laadinnasta vastaa esiopetusryhmän opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana. Arvioinnissa voidaan tehdä huoltajien luvalla monialaista yhteistyötä ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa sekä muiden hyvinvointialueen kuntoutusta tarjoavien tahojen kanssa. Jos lapsi osallistuu esiopetukseen ja/tai esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen lukuvuoden aikana eri toimipaikoissa, vastaa lapsen päätoimisen esiopetuksen toimipaikan varhaiskasvatuksen opettaja siitä, että tieto lapsen lapsikohtaisista tukitoimista siirtyy rinnakkaisiin toimipaikkoihin. Tämä on tärkeää, jotta lapsi saa esimerkiksi päivystysaikoina tarvitsemansa tuen niin kuin se on suunniteltu.

Lapsen osallistuessa esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, tulee lapsen tukitoimet kirjata yhdenmukaisesti sekä esiopetuksen osalta lapsen lapsikohtaisen tuen suunnitelmaan ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta LEOPSiin.

¹¹⁰ Perusopetuslaki 20 e §

¹¹¹ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Vastuu lapsikohtaisen tuen järjestämisestä on opetuksen järjestäjällä. Varhaiskasvatuksen aluepäällikkö yhteistyössä esiopetusryhmän opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa vastaa oman alueensa lapsikohtaisen tuen järjestelystä.

Jämsän esiopetuksessa ei ole vakiintunutta kokoaikaista erityisopettajan pienryhmää. Pienryhmäopetuksen tarvetta arvioidaan vuosittain ja opetusta järjestetään lasten tarpeiden ja edun mukaan. Jämsässä on varhaiskasvatuksen avustajia tukemassa ryhmä- ja lapsikohtaisen tuen järjestämistä.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹² lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹³.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁵. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁶ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁷. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁸. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁹. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

¹¹² Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹¹³ Hallintolaki

¹¹⁴ Hallintolaki 34 §

¹¹⁵ Hallintolaki 45 §

¹¹⁶ Perusopetuslaki 20 d §

¹¹⁷ Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

¹¹⁸ Perusopetuslaki 20 f §

¹¹⁹ Perusopetuslaki 20 e §

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹²⁰ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²¹.

Tukea koskeva päätös Jämsässä

Tukea koskevaa päätöstä valmistellessa hyödynnetään lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa. Suunnitelluista tukitoimista tehdään hallintopäätös. Päätöksen valmistelusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä ryhmän opettajan kanssa. Huoltajia kuullaan lapsikohtaisten tukitoimien päätöksen yhteydessä hallintolain mukaisesti. Huoltajat kutsutaan kuulemistilaisuuteen kirjallisesti kaksi viikkoa ennen kuulemistä ja huoltajilla on mahdollisuus tutustua tuen arviointiin etukäteen. Päätökseen kirjataan huoltajien puolto tai vastustus päätöstä kohtaan. Kuuleminen voidaan toteuttaa kirjallisesti tai suullisesti.

Hallintopäätöksen lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista tekee varhaiskasvatusjohtaja.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²². Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen

¹²⁰ Perusopetuslaki 20 c §

¹²¹ Perusopetuslaki 20 f §

¹²² HE 114/2024 vp, s. 12

opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).

JÄMSÄ

Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö Jämsässä

Yhteistyö huoltajien kanssa käynnistyy esiopetukseen ilmoittautumisen yhteydessä annettavassa palveluohjauksessa. Usein yhteistyö huoltajien kanssa alkaa jo lapsen ollessa varhaiskasvatuksen piirissä. Ennen esiopetuksen alkamista huoltajien kanssa käydään aloituskeskustelu, jossa heitä ja lasta kuullaan kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Huoltajia kannustetaan ottamaan matalalla kynnyksellä puheeksi mahdolliset lapsen oppimiseen liittyvät vaikeudet, tuen tarpeet ja aiemmat tukitoimet. Jämsän esiopetuksessa keskeisiä periaatteita ovat varhainen tuen tarpeen tunnistaminen ja ennaltaehkäisevä tuki.

Huoltajille järjestetään esiopetusta edeltävänä keväänä Jämsän esiopetuksen yhteinen vanhempainilta, jossa huoltajille kerrotaan esiopetuksen sisällöistä ja tavoitteista. Esiopetusryhmät järjestävät lukuvuoden alussa vanhempainillan, jossa huoltajille kerrotaan ryhmän opetusjärjestelyistä ja lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin sekä tarvittaessa myös lapsikohtaisiin tukitoimiin. Yhteistyötä tehdään aktiivisesti huoltajien kanssa esiopetuksen arjessa ja heidät kohdataan yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti. Tärkeää on, että lapsen asioista ja kuulumisista keskustellaan avoimesti ja luottamuksellisesti.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus olla läsnä lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Huoltajan ja lapsen näkemykset ja mielipide kirjataan yhteisessä keskustelussa lapsen esiopetussuunnitelmaan (LEOPS). Lapsen tukitoimien seurannassa ja arvioinnissa korostuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön säännöllisyys.

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut, kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²³.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön.

Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

JÄMSÄ

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö Jämsässä

Esiopetuksessa tehdään tiivistä monialaista yhteistyötä eri toimialojen kanssa, jotta lapsikohtaiset tukitoimet voidaan suunnitella ja toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Yhteistyö on erityisen tärkeää myös lasten siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa lapsen tuen toteuttamiseksi ja perheiden tukemiseksi. Jämsässä järjestetään kaksi kertaa lukuvuodessa Keski-Suomen hyvinvointialueen työntekijöiden kanssa yhteistyöiltapäivä. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa sisältää lisäksi muun muassa lapsikohtaisissa tukitoimissa konsultointia sekä säännöllisiä yhteistyötapaamisia lapsen esiopetusta ja kuntoutuksen järjestämistä koskien huoltajan, henkilöstön ja lasta kuntouttavien ammattilaisten kesken.

Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi esiopetus tekee yhteistyötä hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityön ja sosiaalihoitajien kanssa. Esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu opiskeluhuollon piiriin. Jämsässä on jokaiselle esiopetusryhmälle nimetty oma kuraattori sekä koulupsykologi. Neurolan terveydenhoitaja on osa opiskeluhoitopalveluita. Opiskeluhoollon lähtökohtana on yhteisöllinen opiskeluhoito, jonka mukaan kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen esiopetusympäristöön ja oikeus olla yhteisön jäsen. Tarvittaessa lapsi ohjataan yksilökohtaisen opiskeluhoollon palveluihin. Yksilökohtainen opiskeluhoito järjestetään monialaisessa yhteistyössä lapsen, hänen huoltajiensa, esiopetuksen toimipaikan, sekä Keski-Suomen hyvinvointialueen kesken. Opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa toteutettava yhteistyö on osa esi- ja alkuopetuksen välistä jatkumoa. Opiskeluhoolltoa ohjaa monialaisessa yhteistyössä laadittu Jämsän esiopetuksen opiskeluhoolltosuunnitelma.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

JÄMSÄ

Jämsän kaupunki

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut Jämsässä

Varhennettua oppivelvollisuutta aletaan suunnitella silloin kun lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyky rajoitteen vuoksi.

Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä

lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Lausunnosta tai selvityksestä tulee käydä ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta.

Jämsässä varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa päätöksen valmistelun prosessista ja huolehtii huoltajien sekä lapsen kuulemisesta. Valmistelussa tehdään monialaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen ja erikoissairaanhoidon tai muun terveydenhuollon edustajan kanssa. Ensisijainen yhteistyötaho perusopetuksesta on lapsen lähikoulun erityisopettaja tai perusopetuksen oppimisen tuen koordinaattori. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee varhaiskasvatusjohtaja.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹²⁴. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹²⁵. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹²⁶. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹²⁷.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹²⁸. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹²⁹. Konsultatiivista

¹²⁴ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹²⁵ Perusopetuslaki 4 a §

¹²⁶ Perusopetuslaki 4 a §

¹²⁷ Perusopetuslaki 4 a §

¹²⁸ Perusopetuslaki 4 a §

¹²⁹ Perusopetuslaki 4 a §

sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁰. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

JÄMSÄ

Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut Jämsässä

Sairaalaopetuksen järjestämisessä noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa erikoissairaanhoidon toimintayksikön hakumenettelyä. Lapsen esiopetuksen toimipaikka vastaa hakuasiakirjojen kokoamisesta ja laatimisesta. Huoltajien kuulemisesta vastaa esiopetuksen toimipaikka ja opetuksen järjestäjän kuuleminen tapahtuu varhaiskasvatuspalveluiden hallinnossa. Päätökset oppilaspaikoista tehdään erikoissairaanhoidon toimintayksikön prosessin mukaisesti.

Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut

Jos oppilaskohtaiset opiskeluhoitopalvelut eivät ole riittävät tukemaan yksittäisen oppilaan oppimista, voidaan hyödyntää ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua. Erityisopettaja toimii yhteyshenkilönä esiopetuksen ja konsultatiivisen sairaalaopetuksen välillä.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³¹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹³² säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen

¹³⁰ Perusopetuslaki 4 a §

¹³¹ Perusopetuslaki 31 §

¹³² Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätyistä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

JÄMSÄ

Lapsen opetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut Jämsässä

Jos lapsi on saanut terveydenhuollon tai sairaanhoidon asiantuntijalausunnossa suosituksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti terveydentilasta johtuvista syistä, huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Varhaiskasvatusjohtaja tekee asiasta päätöksen.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹³³, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

JÄMSÄ

Perusopetukseen osallistumiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut Jämsässä

Huoltaja tekee vapaamuotoisen hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää asiantuntijan selvitys ja se osoitetaan Jämsän kaupungin hallintosäännössä määritellylle viranhaltijalle, joka tekee asiasta päätöksen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on yhteydessä lähikoulun rehtoriin ja erityisopettajaan, kun lapsen huoltajat ovat tekemässä hakemusta perusopetuksen aloittamisesta vuotta myöhemmin. Huoltajat ilmoittavat lapsen lähikouluun, vaikka hakemusta ja päätöstä perusopetuksen aloittamisesta vuotta myöhemmin ei ole vielä tehty.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
 - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - Opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- Luvun 5.5 osalta
 - Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut

- *Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
- *Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut*

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹³⁴ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹³⁵.

Opiskeluhoollolla¹³⁶ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹³⁷, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹³⁸.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹³⁹ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁰. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴¹.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁴². Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁴³. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁴⁴ esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁴⁵ opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁴⁶ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

¹³⁴ Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

¹³⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

¹³⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

¹³⁸ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁴⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

¹⁴¹ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

¹⁴² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁴³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁴⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁴⁵ Terveydenhuoltolaki 15 a §

¹⁴⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁴⁷ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁴⁸.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁴⁹ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhooltopalvelujen riittävyys¹⁵⁰ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoollotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotilastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoollto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoollto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵¹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁵².

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoolltoryhmien¹⁵³ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoollto)

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

149 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁵⁴ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁵⁵. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁵⁶ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁵⁷.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin¹⁵⁸ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁵⁹ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhooltokertomusten¹⁶⁰ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶¹. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus¹⁶² opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁶³ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁶⁴ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

155 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

157 EU:n tietosuojalaki (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

162 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

163 Perusopetuslaki 4 a luku

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁶⁵, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁶⁶ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁶⁷ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

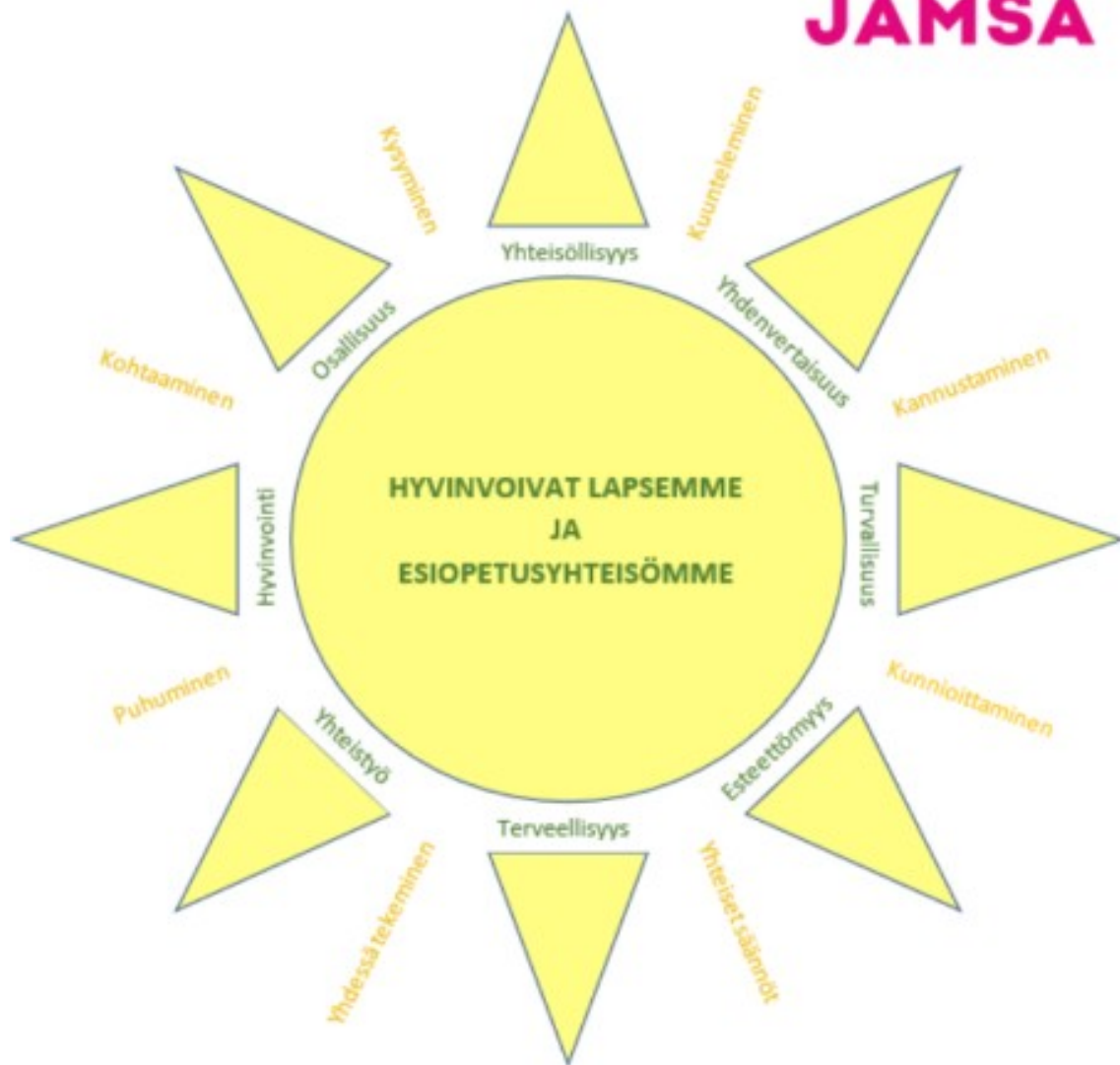
JÄMSÄ

Jämsässä lainsäädäntöön ja valtakunnallisiin ohjeistuksiin perustuvaa opiskeluhoitoa toteutetaan yhdenmukaisesti jokaisessa esiopetuksen yksikössä. Opiskeluhoitolaisten periaatteita ja resursseja avataan tarkemmin [Jämsän esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa](#).

165 Perusopetuslaki 29 §

166 Perusopetuslaki 29 §

167 Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁶⁸. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustilafilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁶⁹.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁰ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

168 Perusopetuslaki 7 §

169 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

170 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §